TOLSTOY

Ünlü Rus Yazarın İslam Peygamberi İle İlgili Kayıp Risalesi

Hz. MUHAMMED

GİZLENEN KİTAP

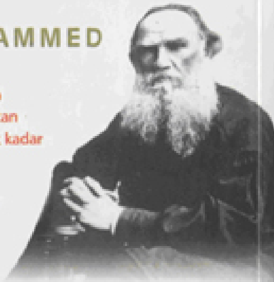
KaraKutu

ÖZEL BASKI FİYAT 3.95 YTL

Hz. MUHAMMED

TOLSTOY

HZ.MUHAMMED

"...Bunu söylemek ne kadar tuhaf olsa da benim için Muhammedilik, Haça tapmaktan (Hıristiyanlık'tan) mukayese edilemeyecek kadar yüksekte duruyor. Eğer insan, seçme hakkına sahip olsaydı, aklı başında olan her bir insan, şüphe ve tereddüt etmeden Muhammediliği; tek Allah'ı ve onun Peygamberini kabul ederdi."

Lev N. TOLSTOY (1828-1910)

Ünlü Rus yazarı L. N. Tolstoy, 1908 yılında, Abdullah El-SÜHREVERDİ'nin Hindistan'da basılmış "Hz. Muhammed'in Hadisleri" kitabını okumuştur. Okuduğu hadislerden bir risale (kitapçık) tertip etmiş, bunu Rusya'nın 'Posrednik' adlı yayınevinde bastırmıştır.

Rus halkı ve özellikle Rus aydınları, L. N. Tolstoy'u ilahi bir kuvvete sahip gibi seviyorlardı ve onun İslamiyeti kabul etmesinin duyulmasının Rus toplumu içinde İslam'a güçlü bir akım başlatabileceğini biliyorlardı. Bu yüzden de Tolstoy'un Hz.Muhammed'in hadislerinden derlediği kitapçığını KGB gibi Rus istihbarat birimleri gizli tutmaya, unutturmaya ve basılmasını engellemeye çalışıyorlardı. Tolstoy, bu risale (kitapçık) ile Rus okurlarını, Hz. Muhammed'in hadisleriyle tanıştırmıştır. Hadislerden seçtiği konularda 'fakirlik' ve 'eşitlik' gibi kavramları esas almış, Rus halkına ve onları aldatanlara bir ders verir nitelikte olmasına özen göstermiştir.

Tolstoy, seçip kitapçık haline getirdiği bu hadislerle, gerçek adalet ve eşitliğin, gerçek kardeşlik ve fedakârlığın yerinin İslam olduğu, hatta insana saygı ve sevginin ve daha ötesinin de yerinin yine İslam olduğunu vurgulamak istemiştir...

Prof. Dr. Telman Hurşidoğlu ALİYEV

FİYATI 3.95 YTL

www.karakutuyayinlari.com

ISBN 975-8658-93-X
KARAKUTU
9 799758 658939

Karakutu Yayınları: 74
Dünya Edebiyatı: 05

Yayın Yönetmeni: Rasih Yılmaz
Yayın Koordinatörü: Asya Çağlar
Editör: Z. Aybike Yılmaz
Proje Sorumlusu: Arif Arslan

Kapak Tasarım: Karakutu Ajans - Hüseyin Özkan
İç Tasarım: Burhan Maden

Baskı: Kilim Matbaası - Zeytinburnu/İstanbul
Adres: Maltepe Mah. Litros Yolu, Fatih Sanayi Sitesi. No: 12/204

ISBN: 975-8658-93-X

1. Baskı: Mayıs 2005 (10.000)
2. Baskı: Haziran 2005 (10.000)
3. Baskı: Temmuz 2005 (10.000)
4. Baskı: Temmuz 2005 (10.000)
5. Baskı: Temmuz 2005 (10.000)

İnternet: www.karakutuyayinlari.com
E-mail: karakutu@karakutuyayinlari.com

KaraKutu

Cağaloğlu Yokuşu No: 6-8
Karvar Han Kat: 4 Cağaloğlu-İstanbul
Tel: (0212) 519 83 74 (2 Hat)
Faks: (0212) 519 83 77

Genel Dağıtım: Gülbahar Mah. Gayret Sk. No: 214 /2
ikiA Mecidiyeköy - İstanbul
Tel: (0212) 272 45 46 (Pbx) - Faks: (0212) 272 45 55

[HZ. MUHAMMED]

TOLSTOY

RUSÇA'DAN AZERİCE'YE ÇEVİRİ

Prof. Dr. Telman Hurşidoğlu Aliyev
Vakıf Tehmezoğlu Halilov

AZERİCE'DEN TÜRKÇE'YE ÇEVİRİ

Arif Arslan

KaraKutu

'Muhammed her zaman Evangelizm'in (Hıristiyanların) üstüne çıkıyor. O, insanı Allah saymıyor ve kendini de Allah ile bir tutmuyor. Müslümanların Allah'tan başka ilâhı yoktur ve Muhammed onun peygamberidir. Burada hiçbir muamma ve sır yoktur.'

Lev Nikolayeviç TOLSTOY

Yayıncının notu...

İnsanların bilmesi gerekenler

Tolstoy'un İslâm peygamberi Hz. Muhammed'in hadisleriyle ilgili risalesi (kitapçığı), uzun yıllardır Türkiye'de yayıncılar arasında bilinen, ama okuyucuya sunulamayan gizemli bir eserdi. Çünkü Tolstoy gibi dünyaca ünlü bir yazarın Hz.Muhammed'in sözlerine ilgi duyması ve bunu derleyip Rus halkıyla paylaşmak adına yayımlaması inanç ve kültür dünyası içinde alabildiğine önemliydi.

Tolstoy'un Hindistanlı alim Abdullah El-Sühreverdi tarafından hazırlanan "Hazret-i Muhammed'in Hadisleri" kitabından derleyip seçtiği hadislerden oluşan kitapçığı, orijinaliyle birlikte ortaya çıkartmak ve basmak ciddi çabalar ve araştırmalar gerektirdi bizim için. Tolstoy'un yalnızca İslâm peygamberinin hadislerini derleyip kendi imzası ile basıp yayımlamasının bile ne kadar önemli olduğunu bilmemize rağmen, bu kitapçığı destekleyen unsurlarla, var olan derlemeyi bir proje haline getirmenin daha iyi olacağını düşündük. Ve Tolstoy'un Müslümanlık ve İslâmiyet ile ilgili yazışmalarını ve anekdotlarını da elinizdeki esere farklı bölümler halinde koymaya karar verdik. Söz konusu mektuplara ve' anekdotlara ulaşmak için ciddi araştırmalar yapılıp belgelere

ulaşıldı; ardından ise asıllarına sadık kalınarak yeni bir edisyon ile sizlere sunuldu.

Aslında Tolstoy'un Hz. Muhammed'in hadislerini derleyip Çarlık Rusya'sında basması bile başlı başına bir olaydı; bunu da kesinlikle biliyorduk. Çünkü Tolstoy gibi bir dâhinin seçme hadisleri derlediği sırada hangi düşünce ve duygu ile bunu yaptığını hayal etmek ve onu anlamaya çalışmak bile insanın ufkunun genişlemesinde ciddi yardımlarda bulunabilirdi. Ama her şeyden önemlisi Tolstoy gibi bir dâhinin, Müslüman olma ihtimali ve İslâm'a duyduğu hayranlığın bir ifadesi olarak, küçük de olsa böyle bir derlemeyi hazırlayıp insanlarla paylaşmak arzusunda olması ve bu kitapçığı bastırmasıydı.

Amacımız, olmayan bir olguyu, düşünceyi veya yazını varmış gibi sunarak bilinç altlarını aldatmaya yönelik bir girişimde bulunmak kesinlikle değil. Varolanın ve gerçek olduğuna inandığımız şeylerin üzerindeki gizem perdesini kaldırarak belge, bilgi ve kaynaklarıyla sunmak. Çünkü bizim için Tolstoy'un 'Eğer insan, seçme hakkına sahip olsaydı, aklı başında olan her Provoslav (Hıristiyan) ve her bir insan, şüphe ve tereddüt etmeden Muhammediliği; tek Allah'ı ve onun peygamberini kabul ederdi.' sözü dahi bir kitap hacmindeki bilgi ve anlam kadar değerliydi. Ve insanlar ünlü yazarın bu inanç kültüründeki değişimini ve değişim sancılarını bilmeliydi.

Rasih Yılmaz

Önsöz

Tolstoy'un inancı

Dünyaca ünlü Rus yazar Tolstoy'un Hz. Muhammed ismindeki risalesinin (kitapçık) bir sürü özelliği var. Öncelikle bu eser, baskı döneminde Hıristiyan Rusya'sında yazılıp 1909 yılında yayımlanmıştır. Bu risaleyi, Rusya'nın ve dünyanın önemli yazarlarından biri, yaşadığı sürede dahi klasik kabul edilen Rus yazarı Lev Nikolayeviç Tolstoy derlemiştir. Büyük mülk ve servet sahibi olan Lev Tolstoy, dinî inançlarının sağlam olması ve doğru olana hizmet etmesi ile tanınmaktadır. Benzerlerinden farklı olarak o, şovenistçe dinde ayrım yapanlardan olmamıştır. Bu doğru olana tutkunluğu ve dünyevi değerlere kıymet vermemesi onu dinî gerçeklere yaklaştırmıştır.

L. Tolstoy, Hz. Muhammed'e ve İslâm dinine duyduğu hayranlık sonucu derlediği bu eseriyle hiç kimseyi, özellikle yüksek kültürlü ve dinî bilgilere sahip, çağdaş dünyada öncül olan Türk okurlarını hayrete düşürmeyecektir diye düşünüyoruz.

L. Tolstoy, bu kitapçığı Çarlık döneminde derleyerek, kendisinin diğer eserleriyle birlikte 1909'da yayımlatmıştır. Tolstoy, bu eseriyle Rus okurlarını, Hz. Muhammed'in hadisleriyle tanıştırmıştır. Cesaretle söyleyebiliriz ki, böylelikle

onların dinî düşünce ve terbiyesine tesir etmiştir. Burada hem Hz. Muhammed'in benliği, ilâhî kudrete dayanan fikirleri, aynı zamanda Rusya'da dinî mü'min sayılan Tolstoy'un takdimleri kitapçığın etkisini arttırmıştır.

Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği döneminde L. N. Tolstoy'un eserleri tekrar tekrar basılırken "Muhammed'in Kur'an-ı Kerim'e Girmeyen Hadisleri" derlemesi nedense hiç yayımlanmamıştır. SSCB'nin ilk yıllarında insanlara, "Ateistlik" kimliği zorla kabul ettirilmiştir. Bu kimliği kabul etmediği için 1938 yılında Repressiya kurbanları olarak anılan bir çok insan da idam edilmiştir. Böyle bir dönemde, doğal olarak L. Tolstoy'a da istisna gösterilmesi düşünülemez.

Bu sansürcü yaklaşıma bir örnek vermek gerekirse; 1978 yılında (kitapcığın yayınından 70 yıl sonra) Azerbaycan Cumhuriyeti'nin en büyük dergisi olan Azerbaycan'da bu risalenin giriş bölümüne ek olarak Türk asıllı bir Generalin eşi olan Y. Vekilova'nın L. N. Tolstoy'a yazdığı mektubu, Azeri Türkçe'sine çevrilerek yayınlatılmak istenir. Bakû sansür kurulu yayına izin vermez. Sebep ise Tolstoy gibi bir dâhi Rus yazarın İslâm dinî ve Hz. Muhammed için yüksek ve olumlu fikirler dile getirmesidir. Redaktör bu yazı yüzünden derginin yayınını uzun süre geciktirir ve izin için bu kez Moskova'ya başvurulur. Oradan "Evet, yayınlanabilir" cevabının gelmesiyle risale ve mektuplar okurla buluşur. Böylelikle bu kitaptaki mektuplar 1978 yılında ilk defa olarak Azerbaycan basınında Azeri Türkçe'sinde ve Rus dilinde yayınlanır.

Tolstoy'un derlediği risale ve mektuplar oldukça ses getirir. Ancak Tolstoy gibi dâhi bir kalem sahibi, İslâm'a büyük rağbeti ve saygısı olan bir şahıs, eserine isim seçerken metodolojik bir yanlışa düşer. Bize göre İslâm, Rus İmparatorluğu döneminde açıkça yasaklanmasa da Rusya'da öğrenilmesi mümkün olmayan bir dindi. Bu yüzden Tolstoy da risalesine isim seçerken metod olarak bir yanlış yapmıştı.

70 yıllık Sovyetler Birliği yıkıldıktan sonra dinî değerlere yeniden önem verilirken, L. Tolstoy'un risalesi, 1990 yılında, kendi dili olan Rusça'da basılmıştır. Maalesef, Tolstoy'un hatasını risalenin Azerbaycan baskısının editörlüğünü yapan yayıncı Kayıbov da tekrarlamıştır. Biz ise bu kitabı çevirirken yapılan isim yanlışlığını İslâmi terminolojiyi baz alarak, teknik bir hata kabul edip düzeltmek zorunda kaldık. Tolstoy'un yayımladığı sırada risalenin adı: "Hz. Muhammed'in Kur'an'a Girmemiş Hadisleri" idi. Bizce bu isim yanlıştı. Çünkü Kur'an, Allah kelâmıdır. Hadis ise Hz. Muhammed'in sözleridir. Doğrudur, Hz. Muhammed, seçilmiş bir kuldur ama yine de kuldur. Bu konuda biz de, Tolstoy'un risalesinin isminin "Hz. Muhammed" olarak sunulmasının daha doğru olduğunu düşündük.

Bir konuya daha temas etmek istiyoruz ki, Rusya'da, Rus milletinden, İslâm'ı kabul etmiş Valeriya Porohova adında bir kadın vardı. Bu kadın bir Arap'la evlenmiş, 11 yıl eşiyle birlikte Suudi Arabistan'da yaşamıştı. Bu arada İslâm dinini iyice öğrenmiş ve Müslüman olmuştu. Porohova, »Kur'an'ı Kerim'i Rusça'ya tercüme etmiş; İlahiyatçılar da bu tercümeyi beğenmişlerdi. Porohova Hanım, cesaretle Tolstoy ve İslâm konusunu medyada çok ciddi bir şekilde aydınlatmıştır.

Bayan Porohova, L. N. Tolstoy'un, ömrünün son zamanlarında İslâm'ı kabul ettiğini ve bir Müslüman gibi toprağa verilmeyi vasiyet ettiğini Sovyet medyasında dile getirmiştir. Sovyet hükümeti, uzun yıllar bu gerçeği gizlemeye çalışmıştır. Bayan Porohova, bu önemli belgeyi büyük cesaretle açıklayıp yayınlanmasını sağlamıştır. Bayan Porohova'nın açıklamalarına göre, Tolstoy, İslâm kuralları ile defnedilmişti. Onun mezarının üstünde Hıristiyan sembolü olan 'Haç'ın olmaması da bunun açık delili olarak gösterilmiştir.

Rus halkı, özellikle Rus aydınları ve bilginleri, L. N. Tolstoy'u ilâhî kuvvete sahip birisi gibi seviyorlardı ve onun

İslâm'ı kabul etmesi Rus toplumu içinde İslâm'a güçlü bir akım başlatabilirdi. Bu yüzden de Tolstoy'un İslâm'ı kabul etme ihtimalini dahi gizli tutmaya çalışıyorlardı. Rus Devleti, Tolstoy gibi bir dâhinin İslâm'a saygısını ve Müslüman olduğunun topluma duyurulmasına izin veremezdi. Bu yüzden Tolstoy'un Hz. Muhammed'in hadislerini derlediği risalesi (kitapçığı) uzun süre insanlardan gizlendi.

Bu kitapçıkta yer verilen hadisleri ve diğer İslâmi konuları, dikkatle inceleyip Türkçe'ye çevirerek, Türkiye'de yayımlanmasında yardımcı olan Dr. Arif Arslan'a teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Prof. Dr. Telman Hurşidoğlu Aliyev
Vakıf Tehmezoğlu Halilov
Bakû - Azerbaycan
Nisan 2005

Sunuş

Hz. Muhammed'e hayran bir yazar: Tolstoy

Tolstoy'un Müslüman olarak son nefesini verme ihtimalini bilmek dahi bir Muhammedi olarak alabildiğine sevindirici bir durumdu bizim için. Ve bu yüzden olsa gerek, böyle bir dâhinin Hz.Muhammed ile ilgili bir derlemesinin Türkçe'ye çevrilip kazandırılmasında katkıda bulunmak şahsım adına onur vericiydi.

Kaptan Cousteau Müslüman olduğunda Fransız "Match" dergisinde röportajını okumuştum ve inanamamıştım. Aynı şekilde 1983 yılının mayıs ayında, Clement Torez için de aynı dergide bir yazı okumuştum. Fransız Komünist Partisi genel başkanlığı yapmış biriydi Torez. "İnsanlık artık, komünizme değil, gerçek kıblesi olan Kâbe'ye dönecek, komünizm bitti..." diyordu ve Filistinli eşiyle birlikte, gazete ve dergilere çekinmeden pozlar ve demeçler veriyorlardı. Batı'da oldukça ünlü olan ve daha sonra Müslüman olanlar yalnızca bu isimler değildi tabi ki. Daha eskilere gidersek, Prens Bismark, Goethe ve benzerleri ile yine bir Rus olan A. Puşkin ve diğerleri de söz konusuydu. Bu diğerlerinden biri de, yazar Alev Alatlı'dan başka hemen hiç kimsenin haberi olmadığı 2000'lerin başında Müslüman olan Rusya'nın Din İşleri Başkanı Polosin'di.

İlginçtir ki, Polosin bütün Rus medyasının önünde Müslümanlığını açıklarken şöyle diyordu:

"Kamuoyunda şahadet ederim ki ben Ortodoks Kilise-si'nin ne papazı nede müridiyim. Artık Müslüman'ım... Kamuoyunda şahadet ederim ki ben kitaplı dinlerin Hazreti İbrahim'den başlamak üzere tüm peygamberlerinin yüce geleneği olan hakiki imanın takipçisi olarak, tek doğru dine şahitlik ettim. Sosyal hayatımı da inançlarım doğrultusunda şekillendirmeye karar verdim. Ve Müslüman oldum."

Türkiye Cumhuriyeti Diyanet İşleri Başkanı Hıristiyan olduğunu açıklasa, büyük tartışmalar meydana gelmez mi? Hele Ortodoksluğun kalesi komşumuz Rusya'da nasıl yankılanır Polosin'in yaptığı? Ancak 1999 yılında, Rusya Ortodoks Patrikliği'nin Kamu Dernekleri ve dinî Örgütleri İlişkiler Komitesi Başkanı ve Yüksek Sovyet Vicdan Özgürlüğü Komitesi Başkanı ve Rus Federasyonu Temsilciler Meclisi "DUMA"da milletvekili de olan Başpiskopos "Viaçeslav Polosin"in (Türkiye Cumhuriyeti'nde Diyanet İşleri Başkanlığı makamına tekabül ediyor) Müslüman olması, nedense Türkiye'de hiç kimse tarafından duyulmamıştı ta ki Alev Alatlı dile getirene kadar.

Polosin, Moskova Devlet Üniversitesi Felsefe Fakültesi, Zagorsk Dini Mektebi ve Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanlığı Diplomatik Akademi mezunuydu aynı zamanda. Ben bu müthiş bilgiyi, Alev Alath'nın, "Gogol'un İzinde Aydınlanma Değil, Merhamet" isimli kitabında okuyunca, önce inanamadım. Böylesi bir olayın duyulmamasının imkânsızlığını düşündüm. Ancak biraz araştırınca yanıldığımı anladım.

Polosin, Müslüman olduğunu açıkladıktan sonra başına gelebilecek tehlikeler hakkında ne düşündüğü sorulunca şöyle diyordu: "Hepimiz faniyiz, önünde sonunda bu dünyadan ayrılacağız. İnsanoğlunun vehimlerine itaat etmektense, Hakikat'e teslim olmuş olarak gitmek daha iyi!"

Eşinin de Müslüman olduğunu açıklayan ve Ali adına alan Polosin, Rus steplerinde şimdilik bilinen ve daha önce

Hıristiyan olan son ünlü Müslümandı. 1978 yılında Moris Bucaille ve Roger Graudy gibi fikir adamları da Müslüman olmuştu. R. Graudy Müslüman olduğunda da aynı sevinci duymuştuk. Bunlar geçmişte komünizmin fikir babalarıydı. Kim bilir kimler nerede gizli veya açık, Tolstoy gibi İslâm'a girip Müslüman oluyorlardı da haberimiz yoktu.

Tolstoy, Müslümanlığı Komünizmin en üst seviyede temsil edildiği ve fikir olarak en kuvvetli olduğu bir zamanda dile getirmişti. O zaman böyle bir işe girişmek için belki de işkence ve idamı göze almak gerekiyordu. Tolstoy işte bunu yaptı. Sanatının zirvesindeyken ve hiçbir şeye muhtaç olmadığı bir dönemde bu işe girişmişti ki, ona bir mazeret bulmak da mümkün değildi. Yani "Zayıftı, sığınmaya ihtiyacı vardı..." diyemezdi kimse.

Tolstoy, bütün bunları görerek ve bilerek Hz.Muhammed'in hadislerini derleyip Rus halkına sunuyordu. Zaten temelden yanlış olduğu belli olan komünizm veya komünizmin alt yapısını oluşturan sosyalizm onu hiç sarmamış ve tam zirvede olsa bile onun nimetlerinden faydalanmak yerine ayrılıp Müslüman gibi yaşamayı tercih etmişti.

"... Benim için Muhammedilik, Haça tapmaktan (Hıristiyanlıktan) mukayese edilemeyecek kadar yüksekte duruyor. Eğer insan, seçme hakkına sahip olsaydı, aklı başında olan her Provoslav ve her bir insan, şüphe ve tereddüt etmeden Mıhammediliği; tek Allah'ı ve onun Peygamberini kabul ederdi..."

Yelena Vekilova'ya yazdığı mektubun bir paragrafında yukarıdaki cümleleri kuran Tolstoy, açıkça Müslümanlığa ve İslâm dinine hayranlığını ifade ediyordu. Rusça'dan çeviride küçük nüanslar olduğunu sandığımız diğer paragrafta da İslâm dininin, diğer dinlerin düştüğü duruma düşmekten kurtarıldığını, Hz. Muhammed'in tebliğ ettiği dinin en son ve en mükemmel din olduğunu vurgulayarak, diğer dinlerdeki batıl inançlara ve hurafelere dikkat çekiyordu.

Hadislerden seçtiği konular da "fakirlik" ve "eşitlik" gibi kavramlarla Rus halkına ve onları aldatanlara bir ders verir nitelikteydi. Tolstoy, seçip kitaplaştırdığı bu hadislerle, gerçek adalet ve eşitliğin, gerçek kardeşlik ve fedakârlığın yerinin İslâm olduğu, hatta insana saygı ve sevginin ve daha ötesinin de yerinin İslâm olduğunu vurgulamak istemişti...

Tolstoy'un derlediği hadislerden birçoğunun kaynağını tespit ettik. Tespit edemediklerimiz belki de Kütüb-ü Sitte'nin dışındaki hadislerden olması ve Tolstoy'un da mektubunda temas ettiği *"az da olsa akla mantığa yatmayan ve gerçeği gölgeleyen şeylerin"* yani hurafelerin bulaştığını söylediği, anlaşılmayan hususlar da bu hadislere bakarak söylenmiş sözlerdir. Yoksa eğer Tolstoy, tek başına Kur'an-ı Kerim'i okuyup inceleme şansına ve bilgisine sahip olsa veya onu yorumlardan öğrenmeseydi, bu sözü İslâm için sarf etmezdi.

Takdir edersiniz ki, Türkçe'ye yaptığımız çeviri ile risalenin kazandığı dördüncü bir kimlikten de bahsedebiliriz. Birincisi, Arapça'dan alınan hadislerin değiştirdiği ve Rusça'ya geçerken kazandığı kimlik... İkincisi, eski (klasik) Rusça'dan yeni Rusça'ya geçerken kazandığı kimlik. Üçüncüsü, Rusça'dan Azerice'ye geçerken kazandığı kimlik, dördüncüsü de Azerice'den Türkçe'ye geçerken kazandığı kimlik. Bu nedenle gerek mektuplardaki, gerekse hadislerdeki milli kültüre uygun lisanlar, daha fazla araştırma yapılmayı gerektirmektedir.

Bu kitapçığı ve mektupları Azerice'ye tercüme edip bize ulaştıran değerli büyüklerimiz Prof. Telman Aliyev ve Vakıf Halilov beyefendilere, Türk okurlarına sunmak adına ısrarcı olup tercüme bitene kadar ve proje sonlanana kadar da "merak ve heyecanla" bekleyen Karakutu Yayınları Yönetim Kurulu Başkanı Rasih Yılmaz'a teşekkürlerimi sunarım.

Arif Arslan

Mayıs 2005 İstanbul

Lev Nikolayeviç Tolstoy

Dâhi bir yazarın hikâyesi

28 Ağustos 1828 tarihinde Moskova'nın güneyinde yer alan Tula şehrinin Yasnaya Polyana bölgesindeki çiftlik evinde, varlıklı ve asil bir ailenin dördüncü çocuğu olarak doğdu.

Henüz çocukluk çağını sürdürürken annesini yitirdi. Eğitim ve öğrenimiyle babası Kont Nikolay Tolstoy ilgilendi. Çocuk yaşlarda Fransızca ve Almanca'yı öğrendi. Babaannesi ve halaları, asil bir ailenin üyesi olarak yetişmesinde büyük rol oynadılar. Dokuz yaşını sürerken babası zehirlenerek öldürüldü. Hemen ardından babaannesini de yitirince, kardeşleriyle birlikte halaları tarafından sahiplenildi.

1844 yılında Kazan Üniversitesi'nde Doğu dilleri üzerine öğrenim görmeye başladı. Bu tarihlerde kendini bohem yaşama kaptırdı. İçki, kadın ve kumar ile geçen bu dönemde öğrenimini yarıda bırakmak zorunda kaldı. 1845 yılında bu kez hukuk öğrenimi görmeye başladı ama bunu da tamamlayamadı ve iki yıl sonra okuldan kovuldu.

On dokuz yaşına geldiğinde ailesinden kalan mirasın varislerinden biri olarak genç yaşında büyük bir servetin sahibi oldu. Yasnaya Polyana'daki çiftlik evi de mirasta ona kalmıştı ve yaşamını çok sevdiği bu evde sürdürmeye başladı.

1851 yılında, üzerinde derin etkiler bırakacak olan Kafkasya'ya gitti. Kafkasya'da bir askerî okula devam ederken 1853'te Osmanlılara karşı savaşmak üzere görev aldı. 1854'te Kırım ordusuna atandı ve Kırım Savaşı'na katıldı. 1856 yılında ordudaki görevinden ayrıldı.

Çocukluk anılarını anlattığı ve ilk eseri olan "Çocukluk"u 1851 yılında henüz yirmi üç yaşındayken yazmaya başladı.

Üzerinde büyük etkiler bırakan Kafkasya'daki halkların yaşamlarını, 1852 yılında kaleme aldığı "Hacı Murat" ve "Kazaklar" adlı romanlarında, Kırım Savaşı'nda yaşadıklarını ise 1855 yılında yayınladığı "Sivastopol Hikâyeleri"nde anlattı.

1857 yılında ilk önce Almanya'ya, ardından da 1860'da İngiltere, İsviçre ve Belçika'ya seyahat etti. Bu ülkelerin önde gelen düşünce insanları ve yazarlarıyla tanıştı.

1861 yılında Rusya'ya geri döndü ve Moskova'nın tanınmış doktorlarından Bers'in kızı Sofya ile 22 Eylül 1862 tarihinde evlendi. Bu tarihten itibaren çiftliğine çekilerek sade bir yaşam sürmeye, sadece edebiyatla ve ailesiyle ilgilenmeye başladı.

1863 yılında en büyük eseri sayılan Savaş ve Barış'ı yazmaya başladı. Bu kitabın yazımını 1869'da tamamladı.

1873 yılında Savaş ve Barış'tan sonraki en güçlü eseri sayılan Anna Karenina'yı kaleme almaya başladı. Üç çocuğunu ve halalarını yitirdiği talihsizliklerle dolu üç yıla yakın bir dönem içinde bu eserini bitirdi.

Hasta olan erkek kardeşinin ölümünün kendisinde uyandırdığı etkiyle, yaşamının sonuna kadar hiç eksilmeyecek ve sonu gelmeyecek olan karmaşalarını anlattığı "İtiraflarım"ı kaleme almaya başladı.

"Savaş ve Barış" ile "Anna Karenina" dan sonra bir diğer güçlü eseri olan Diriliş'i, Anna Karenina'yı yazmayı ta-

marnladığı 1876 yılından yirmi yıl sonra yazmaya başladı. Bu zaman süresince yaşamında büyük sarsıntılar geçirdi ve dünyaya, insana, yaşama bakışında köklü değişimler yaşadı. Bu değişimlerle birlikte teolojinin ağırlığının hissedildiği, Allah, insan, yaşam ve ölümün sorgulandığı eserler kaleme aldı. "Din Nedir", "İvan İlyiç'in Ölümü", "İnsan Ne İle Yaşar", "Üç Ölüm" ve "Ölüm Manifestosu" gibi roman ile hikâyelerinde bu temalar yoğun biçimde yer aldı.

1891-92 yıllarında Rusya'da yaşanan kıtlık ve salgın hastalık döneminde şahit olduklarının, bunun hemen ardından da en sevdiği çocuğu olan kızı Vanişka'nın yedi yaşında ölmesinin getirdiği ruh haliyle manevî yaşamı alt üst oldu.

1896 yılında ilk cümlesini kurduğu Diriliş, 1899 yılında tamamladı. Aynı tarihte, giderek artan huzursuz ruh hâlinin yansımalarının yer aldığı "Kreutzer Sonatı"nı yazmaya başladı.

Evliliğinin ilk yıllarında başlayan aile kavgalarının artık dayanılmaz hâl aldığı bir anda, ardında karısına yazılmış bir mektup bırakarak Yasnaya Polyana'daki evini terk ettiğinde tarih 9 Kasım 1910'u gösteriyordu ve Tolstoy seksen iki yaşındaydı.

Kendisini, yaşamın anlamını ve Allah'ı arayışı bütün ömrü boyunca süren Tolstoy, evini terk ettikten birkaç gün sonra Odesa-İstanbul üzerinden Bulgaristan'a gitme hazırlığı yaparken yolda zatürreye yakalandı. Astapovo'daki metruk tren istasyonunun bir odasında 20 Kasım 1910 sabahı saat 06:05'te gözlerini yaşama kapadı..

Vasiyeti üzere, yaşamının en güzel dönemi olarak nitelendirdiği çocukluğunun geçtiği kardeşleriyle birlikte oyunlar oynadığı, Yasnaya Polyana'daki çiftliğinin gölgeli ve sessiz bir köşesine gömüldü.

1.BÖLÜM

HZ. MUHAMMED

(L. N. Tolstoy, 1908 yılında, "Abdullah El-Sühreverdi"nin Hindistan'da basılmış "Hz. Muhammed'in Hadisleri" kitabını okumuştur. Okuduğu hadislerden bir kitapçık derlemiş, bunu Rusya'nın "Posrednik" adlı yayınevinde bastırmıştır. Kitap, 1908 yılının ekim ayında "Muhammed'in Kur'an'a Girmemiş Hadisleri" isminde okuyucuya sunulmuştur. 1. Bölüm Tolstoy'un derlediği bu hadis kitapçığından oluşmaktadır. Kitapçığın ismi metodolojik olarak yanlış olduğu için daha sonra Hz. Muhammed olarak değiştirilmiştir.)

"Kalbimizde Allah'ın nuru vardır,
onun adı da vicdandır."
Tolstoy

Evrensel Tavsiye

Tolstoy'un İslâm Peygamberi Hz. Muhammed'e açık hayranlığını önceki bölümlerde dile getirmiştik. Ona bu hayranlığı Hz. Muhammed'in hadislerini okuması kazandırmış ve bunun üzerine Hindistanlı İslâm düşünürü Sühreverdi'nin hazırladığı hadis kitabını incelemiştir. Okurken not alıp, Hz.Muhammed'den mahrum olan Rus halkına ve kendisini hemen her konuda örnek alan diğer okuyucu kitlesi ile dost ve arkadaşlarına da Hz. Muhammed'i tanıtmak ve sevdirmek istemiş olmalı ki, "evrensel tavsiye ve uyarılarla" dolu bu hadis kitapçığını veya risalesini hazırlamıştır.

Hz. Muhammed'in sevgiye ait sözleri ve davranışları, hoşgörü, ahlâk, adalet, doğruluk ve daha birçok evrensel değerin yine Tolstoy'un ifadesiyle "aklı başında" bir insanı celp ve cezp etmemesi zaten düşünülemezdi. O da bu inceliği yakalamış, cihanın görüp göreceği en zeki ve duru vicdanlı insanlardan biri olarak, bu teşhis ve tespiti yapmış ve insanlarla paylaşacağını umut etmişti şüphesiz. İşte, dâhi yazarın bu dileği de bugün elinizde onun seçtiği bir demet hadisle ve bu kitapçıkla gerçekleşmiş oldu.

"Allah'ım Sana Olan Sevgimi Bana Bağışla"

"Hurma ağacının altında uyumuş olan Hz. Muhammed uyanınca, elinde bir kılıçla habersizce başucunda dikildi ve;

"Ey Muhammed, seni benden kim kurtaracak?" dedi. Hz. Muhammed:

"Allah!" diye cevap verdi. Dü'sûr'un kılıcı yere düştü. Onu Rasülullah aldı ve;

"Asıl şimdi seni benden kim kurtaracak?" dedi.

Dü'sûr, "Hiç kimse!" dedi. Rasülullah onu serbest bırakti ve "Kalk işine git" dedi.

Dü'sûr giderken, "Sen benden daha hayırlısın" dedi. Resul-i Ekrem:

"Ben buna senden daha hak sahibiyim" dedi. Dü'sûr:

"Ben de Allah'tan başka ilâh olmadığına ve senin Allah'ın Resulü olduğuna şahadet ediyorum" diyerek Müslüman oldu. Hz. Muhammed'in de en sadık arkadaşlarından biri oldu."(1).

* * *

"Allah'ım! Sana olan sevgimi, bana bağışla. Sevdiklerinin sevgisini de kalbime koy. Öyle yap ki, ben senin layık

bildiğin, sevdiğin işlerin uygulayıcısı olayım. Öyle yap ki, senin sevgini benim için, bana, aileme ve servetime olan sevgimden üstün eyle."

"Allah'ım! Senden sevgini ve seni sevenlerin sevgisini ve senin sevgine beni ulaştıracak ameli istiyorum. Allah'ım! Senin sevgini nefsimden, ailemden, malımdan, soğuk sudan daha sevgili kıl."(2).

* * *

"Hakikat insanlar için ne kadar acı olsa da, hakikati söyleyin!"(3).

* * *

"Din kardeşin zalim de mazlum da olsa ona yardım et." Bir adam:

"Ya Rasülallah! Kardeşim mazlumsa ona yardım edeyim. Ama zalimse nasıl yardım edeyim, söyler misiniz?" dedi. Resul-i Ekrem:

"Onu zulümden alıkoyar, zulmüne engel olursun. Şüphesiz ki bu ona yardım etmektir" buyurdu.(4).

* * *

"Kim bir hayır işlerse, ona onun on misli vardır veya daha da artırırım. Kim bir kötülük işlerse, ona da onun misli vardır. Ya da tamamen affederim. Kim bana bir karış yaklaşırsa, ben ona bir arşın yaklaşırım; kim bana bir arşın yaklaşırsa, ben ona bir kulaç yaklaşırım. Kim bana yürüyerek gelirse, ben ona koşarak varırım. Kim bana hiçbir şeyi ortak koşmamak şartıyla dünya dolusu günahla gelirse, ben kendisini o kadar mağfiretle karşılarım." (5).

* * *

"Allah'ım, beni miskin (fakir) olarak yaşat, miskin olarak ruhumu kabzet, kıyamet günü de miskinler zümresiyle birlikte haşret."

Hz. Ayşe ileri atılarak sordu:

"Niçin ey Allah'ın Resulü?"

"Çünkü dedi, onlar cennete, zenginlerden kırk bahar önce girecekler.

Ey Ayşe! Fakirleri sev ve onları (rivayet meclisine) yaklaştır, ta ki kıyamet günü Allah da sana yaklaşsın."

"Allah'ım! Beni fakirlerle yaşat, fakirlerle öldür ve fakirlerle birlikte haşreyle."(6).

* * *

"Allah Teâlâ'nın en hoşuna giden şey, insanın, kendi çalışmasıyla elde ettiği azıcık kazancından, gücü yetmeyenlere yardım etmesidir."(7).

* * *

"Hiçbir kimse öfkesini yutmaktan daha güzel bir içki içmemiştir."(8).

* * *

"Sizden biriniz, kendisi için arzu edip istediği şeyi, din kardeşi için de arzu edip istemedikçe, gerçek anlamda iman etmiş olmaz."(9).

* * *

"Cehennem, nefse hoş gelen şeylerle kuşatılmış; cennet ise, nefsin istemediği şeylerle çepeçevre sarılmışhr."(10).

* * *

Allah Teâlâ buyurmuştur ki: "Ey insan! Yalnız benim kanunlarıma uysan, bana uyar ve benzersin. Diyorsun ki, "Bu böyle olmuş, şöyle olacak..."(11).

Yani insan, hayatın ve tabiatın kanunlarına uygun hareket etse, Allah Teâlâ'nın iradesine de uygun hareket etmiş olur ve istediklerini elde eder." (Abdullah El-Suhreverdi)

* * *

"Çok fazla yiyip içerek kendi kalbinize yüklenmeyin."(12).

* * *

"Allah arzı yarattığı zaman, arz sallanmaya (tıpkı bir hurma ağacı gibi sağa sola) yalpalar yapmaya başladı, bunun üzerine dağlarla onu sabitleştirdi ve böylece arz istikrarını bvıldu. Melekler dağların şiddetine hayrette kaldılar.

"Ey Rabbimiz, dediler, dağlardan daha şiddetli bir mahlûk yarattın mı?"

"Evet, buyurdu. Demiri yarattım."

"Demirden daha şiddetli bir şey yarattın mı?" dediler.

Hak Teâlâ: "Evet! Dedi. Ateşi yarattım."

"Ateşten daha ağır bir şey yarattın mı?" diye yine sordular.

Hak Teâlâ: "Evet, dedi, suyu yarattım!"

"Sudan daha şiddetli bir şey yarattın mı?" dediler.

Hak Teâlâ tekrar cevap verdi: "Evet, rüzgârı yarattım."

"Rüzgârdan daha şiddetli bir şey yarattın mı?" diye yine sordular.

Hak Teâlâ: "Evet insanoğlunu yarattım" dedi ve devam etti:

"Eğer o, sağ eliyle sadaka verir, sol eli görmeyecek kadar gizlerse (daha şiddetlidir)."(13).

* * *

Allah Teâlâ buyurur: "Ben, gizli bir hazine idim. Bilinmek istedim ve insanı yarattım."(14).

* * *

"Kimseyi kırma. Biri seni kırar ve ayıplarını, kötülüklerini açığa vurursa, sen de onun kötülüklerini açıklayıp yayma."(15)

* * *

"Allah Teâlâ bazı şeyleri farz kıldı, onları ihmal etmeyin. Bazı günahlara yaklaşılmaması için sınırlar koydu, o sınırları aşmayın. Bazı şeyleri haram kıldı, o haramları çiğnemeyin. Bazı şeyleri de unuttuğu için değil size olan merhameti sebebiyle dile getirmedi, onları da araştırıp kurcalamayın."(16).

* * *

"Kim Allah'ın yarattıklarına karşı merhametli olursa, Allah da ona merhametli olur. İnsanların iyilik ve kötülüklerine bakmayarak onlara iyilik et. Başkalarına iyilik yap ki kötülüklerine engel olasın" (17).

* * *

"Hz. Muhammed'den sordular ki:

"Dinin esası ne üzerine kurulmuştur?" O da şöyle cevap verdi:

"Kendiniz için istediğinizi başkaları için de isteyin; kendiniz için istemediklerinizi başkaları için de istemeyin." (18).

* * *

"Bir Müslüman'ın samimiyetinin ölçüsü, onun gücünün yetmediği şeylerde çaresiz kalmasıdır." (19)

* * *

"Allah Teâlâ, her iki tarafına duvarlar yapılmış birtakım yollar yapmış, duvarların üzerlerinde perdeler asılmış, açık kapılar kurulmuş, bir yol yapmıştır. Bu yolun başlangıcında durmuş bir bekçi, kapılara doğru gidenlere şöyle diyor:

"Doğruca gidin ve hiçbir tarafa sapmayın." Sonra yukarıda duran bekçi: "Şu kapıdan içeri girmeyin, yoksa içine düşersiniz."

Bu yol, hayat yoludur. Açık kapılar Allah Teâlâ tarafının tehlikeli görülmüş amellerdir. Kapıları kapatan perdeler Allah'ın koyduğu sınırlardır. Birinci bekçi Allah'ın kelâmıdır. İkinci bekçi ise, her insanın kalbindeki Allah korkusudur."

(Ç.n.: Tolstoy'un derlemesine koyduğu bu hadiste tercüme ve nakil hatası ile ilaveler var. Hadisin kaynağından yaptığımız tercümesi şöyledir.)

Bir adam; "Sırat-ı müstakim (doğru yol) nedir?" diye sordu. Hz. Peygamber ona şu cevabı verdi:

"Hz. Muhammed, bizi sırat-ı müstakimin bir başında bıraktı. Bunun öbür ucu ise cennete ulaşmaktır. Bu ana yolun sağında ve solunda başka tali yollar da var. Bunlardan her birinin başında bir kısım insanlar durmuş oradan geçenleri kendilerine çağırıyorlar. Kim bu dış yollardan birine saparsa, yol onu ateşe götürecektir. Kim de sırat-ı müstakime (dosdoğru yola) giderse, o da cennete ulaşacaktır." İbnu Mes'ud bu açıklamayı yaptıktan sonra şu âyeti okudu:

"İşte bu benim sırat-ı müstakimimdir, buna uyun. Başka yollara sapmayın, sonra onlar sizi Allah'ın yolundan ayırırlar..."(20).

* * *

"Her Müslüman'ın sadaka vermesi gerekir" buyurdu. Kendisine:

"Ya bulamayan olursa?" diye soruldu.

"Eliyle çalışır, hem şahsı için harcar, hem de sadaka verir" cevabını verdi.

"Ya çalışacak gücü yoksa?" diye soruldu.

"Bu durumda, sıkışmış bir ihtiyaç sahibine yardım eder" dedi.

"Buna da gücü yetmezse?" dendi.

"İyiliği veya hayrı emreder" dedi.

"Bunu da yapmazsa?" diye tekrar sorulunca:

"Kendini başkasına kötülük yapmaktan alıkoyar. Zira bu da bir sadakadır" buyurdu.(21) .

* * *

"Şehvetle bakmak zinadır. Erkek olan meclise bir kadının kendini göstermek için süslenip gitmesi ve ihtirasla bakması da zinadır."(22).

* * *

Vâbisa İbni Ma'bed diyor ki, Resul-i Erkem'in huzuruna varmıştım. Bana:

"İyiliğin ne olduğunu sormaya mı geldin?" dedi.

"Evet" dedim. O zaman şunları söyledi:

"Kalbine danış."

"İyilik, kalbin uygun gördüğü ve yapılmasını onayladığı şeydir. Günah ise içini tırmalayan ve başkaları sana yap diye nice nice fetvalar verse bile içinde şüphe ve tereddüt uyandıran şeydir."(23).

* * *

"Siz, kendi dininize sahip çıkmadıkça Allah'ın saltanatına varis olamayacaksınız ve birbirinizi sevmedikçe isteğinize kavuşamayacaksınız." (24).

* * *

"Mülayimlik ve itaat, imanın alâmetleri; boşboğazlık ve cerbezeli konuşmalar ikiyüzlülüğün alâmetleridir." (25)

* * *

"Zalimlerle birlikte olmaktansa, kendi başına, yalnız kalmak daha iyidir. Kendi kendine olmaktansa hayırlı insanlarla birlikte olmak daha iyidir. İlim öğrenmek isteyene ilim öğretmek susmaktan iyidir. Boş konuşmaktansa susmak iyidir." (26).

* * *

"Öfkesini açığa vurmaktan çekinip, onu boğanları Allah daima mükâfatlandırır." (27).

* * *

"Herkesin ameli, onun davranışlarındaki niyetine göre değerlendirilir. (Ameller niyetlere göredir)" (28).

* * *

"Allah Teâlâ, kendi kazancıyla yaşayanları, kendisine dost yapar."(29).

* * *

"Gerçek üzere olan o kimsedir ki, kötülüğe karşı sabırlıdır ve kırılmayı unutur." (30).

* * *

"Gerçek tevazu, bütün iyiliklerin başıdır." (31).

* * *

"Tevazu ve anlayış olmadan iman olmaz." (32).

* * *

"İyilikleri paylaşma konusunda ısrarlı olun." (33).

* * *

"Ben ışığa doğru koştum, ışıkta da yaşıyorum." (34).

* * *

"En hayırlınız odur ki, iyilik bulunca Allah'a şükreder, kötülüğe maruz kalınca sabreder. O daima Allah tarafından mükâfatlandırılır." (35).

* * *

"Doğru yolu bulmuş insanlar, tartışmaya girmeselerdi bu yoldan sapmazlardı." (36).

* * *

"Allah'ın en büyük düşmanları, mü'min oldukları halde haksız yere zulmedip cana kıyanlardır." (37).

* * *

"Kabir, ahiret menzillerinin ilkidir."(38)

* * *

"En mukaddes savaş, insanın (nefsine) kendine galip gelmesidir." (39).

* * *

"Bir saat çalışmak, bir yıl keyif çekmekten iyidir." (40).

* * *

"İbadet, dua eden mü'minin ruhunun yükselmesi ile Allah'a kavuşmasıdır." (41).

* * *

"Ölüm bir köprüdür, dostu dosta kavuşturur." (42).

* * *

"Fakirliğim, benim övünç kaynağımdır." (43).

* * *

"Mü'min, Allah'a sadık olarak, onun hükmüne ve rahmetine razı, ümitle yaşar." (44).

* * *

"Gözlerin zinası bakmaktır, dilin zinası konuşmaktır. Nefis de temenni eder ve iştah duyar. Uzuvlar da bunu doğrular veya yalanlar."(45).

* * *

"Allah Teâlâ'nın en sevmediği şey, erkek veya kadınların ibadetlerinde gösteriş yapmasıdır." (46).

* * *

"Allah Teâlâ, kendi kazancıyla geçinenlere merhamet eder, dilenerek geçinenlere değil." (47).

* * *

"Kim daha çok sıkıntı içindeyse, onun mükâfata da bir o kadar büyük olur. Kim daha fazla belâlara maruz kalmışsa onun mükâfatı daha fazladır. Gerçekten Allah Teâlâ, kimi daha çok severse onu daha fazla belâlara uğratır." (48).

* * *

Hz. Muhammed namazını kılınca arkasından âdeti olarak şöyle dua ederdi:

"Allah'ım! Sana imanımın sağlamlığı için dua ediyorum. Doğru yolla gideceğime hazır olduğum için dua ediyorum. Senin merhametine ve yardımına güvenerek sana secde ediyorum. Sana dua ediyorum ki, beni hatalarımdan temizleyip, temiz bir kalp, doğruyu konuşan bir dil verdin. Sana dua ediyorum ki, bana iyilik yapmayı tavsiye edip kötülükten ve hatalardan koruyorsun. Senden gizli ve açık yaptığım günahlarımı bağışlamanı istiyorum." (49).

* * *

Biliyor musunuz ki, bizim dinimizin aslını bozup onu düşüren nedir?

"Tefsirci ve tahlilcilerin yanlışları; riyakâr nakilcilerin yozlaştırıp tartışmaları ve yoldan sapmış hükümdarların buyruklarıdır."(50).

* * *

"Kadın erkeğin ikinci parçasıdır."(51).

* * *

"İlim, unutulursa kaybolur, liyakatsizlerin elinde yok olur. Gerçek âlim odur ki, bilgisini hayata tatbik eder." (52).

"Allah Teâlâ ilmi insanların hafızalarından silip unutturmak suretiyle değil, fakat âlimleri öldürüp ortadan kaldırmak suretiyle alır. Neticede ortada hiçbir âlim bırakmaz. İnsanlar bir kısım cahilleri kendilerine lider edinirler. Onlara birtakım meseleler sorulur; onlar da bilmedikleri halde fetva verirler. Neticede hem kendileri sapıklığa düşer, hem de insanları saptırırlar." (53).

"Fazla geçmez bir zaman gelir ki, kendi dininizin adından başka bir şey kalmayacak. Kur'an'dan, onun görüntüsünden başka bir şey kalmayacak. O zaman camilerde artık ilim ve din öğrenilmeyecek, Allah'a kulluk yapılmayacaktır. Din adamları, ilim adamları, insanların en kötüsüne dönecek, münakaşa ve münazaralar onlardan çıkacak ve insanlar dinden çıkıp geri dönecekler." (54).

* * *

"İlim öğrenmek her Müslüman'a farzdır. İlmi, ehil olmayana öğretmek, domuzların boyunlarına cevher, inci ve altın takmaya benzer." (55).

* * *

"İlim üç şekilde olur: Bunlardan biri, şüphesiz gerçektir, onun ardınca git. Diğeri yoldan çıkarır, ondan sakın. Üçüncüsü ise, bilinmeyen konulardadır, bunun da cevabını Allah'ın indinde ara." (56).

* * *

"Mü'minler ölmezler. Onlar yalnız fani dünyadan ebedi âleme göçerler." (57).

* * *

"Gerçek mü'min, iyi günleri için Allah'a şükreder, başına bir belâ geldiği zaman da Allah'a sığınır." (58).

* * *

"Allah'a tevekkül et (güven), ancak deveni sağlam kazığa bağlamayı da ihmal etme." (59).

* * *

"Dünya ve dünyanın bütün nimetleri değerlidir. Ancak onun nimetleri içinde en değerlisi, Saliha (iyi) kadınlardır." (60).

* * *

"Biliyorum ki, 'Allah'tan başka her şey fanidir.' Sözünü 'Lebid'den başka kimse söylememiştir." (61).

* * *

"Doğruluğa sığının, yalandan kaçının!" (62).

* * *

"Gerçek mü'mine, kimseyi rezil etmek, yaramaz işler yapmak, bir kazanç sağlamayan sözler söylemek yakışmaz." (63).

* * *

"İnsanların kusurlarını, özellikle böyle kusurlar kendinde varsa, onların yüzüne vurmaktan sakın!" (64).

* * *

"Daha fazla susup, ruhun hayra (iyiliğe) yönelmesine kavuşmaktan daha güzel bir şey yoktur." (65).

* * *

"Konuşunca doğru söyleyin; söz verince yerine getirin; borçlarınızı ödeyin; kendi fikir ve işlerinizde sapıklığa düşmeyin; ellerinizi israftan ve kötü şeylerden koruyun." (66).

* * *

"Allah Teâlâ, halim selim, saygılı ve mütevazı olmayı emrediyor ki, kimse başkasına zulmetmesin." (67).

* * *

"O kimse ki, bizi zulmetmeye çağırır, o bizden değildir. Kendi halkını cehalette, yalan içinde bırakanlar da bizden değildir. Kendi halkını zorluğa ve sıkıntıya maruz bırakanlar da bizden değildir." (68).

* * *

"Muhabbet, insanı sevdiğine karşı sağır ve dilsiz yapar." (69).

* * *

"Kendisi için istediğini, mü'min kardeşi için de istemeyen gerçek mü'min değildir."(70).

* * *

"Müslüman, diğer Müslümanların elinden ve dilinden zarar görmediği kimsedir. Mü'min de, halkın, can ve mallarını kendisine karşı emniyette bildikleri kimsedir."(71).

* * *

"Diliyle insanları kıranları, ibadetleri temizlemez."(72).

* * *

"Namaz kılıp oruç tutmaktan ve iyilik etmekten daha güzeli nedir bilir misiniz?

Dargınları barıştırmak. Çünkü kin, nefret ve düşmanlık insanı Allah'ın vereceği her mükâfattan mahrum eder."(73).

* * *

"Allah Teâlâ, akıl ve zekâdan daha güzel, daha iyi bir şey yaratmamıştır. İnsanlara verdiği serveti de onların hatırına veriyor. Allah'ı anlamak da zekâdan doğar."(74).

* * *

"Allah Teâlâ, kendisi mülayimdir ve mülayim davranır. O, mülayimlere verdiğinden, sert ve haşin kimselere vermez." (75).

* * *

"Güçlü, azametli (kuvvetli) insanlardır ki, insan liyakatini azaltmaz. Aksine kendi gazabından çekinir."(76).

* * *

"Gerçek zenginlik, mal çokluğu değil, gönül tokluğudur."(77).

* * *

Abdullah İbnu Mes'ûd şöyle dedi:

"Rasülullah bir hasır üzerinde yatıp uyumuştu. Uykudan uyandığında, hasır vücudunun yan tarafında iz bırakmıştı. Biz:

"Ya Rasülallah! Sizin için bir döşek edinsek, dedik. Bunun üzerine Resul-i Ekrem:

"Benim dünya ile ilgim ne kadar ki? Ben bu dünyada bir ağacın altında gölgelenen, sonra da oradan kalkıp giden binitli bir yolcu gibiyim" buyurdular."(78)

* * *

"Kendinizden fazla zengin ve güzel insanları seyrederken, kendinizden aşağıda olanları da unutmayın." (79).

* * *

"Sizden biri, mal ve yaratılışça kendisinden üstün olana bakınca, nazarını bir de kendisinden aşağıda olana çevirsin. Böyle yapmak, Allah'ın üzerinizdeki nimetini küçük görmemeniz için gereklidir." (80).

* * *

"Bir adam gelerek;

"Ey Allah'ın Resulü! Ben seni seviyorum" dedi. Rasülullah:

"Ne söylediğine dikkat et!" diye cevap verdi. Adam:

"Vallahi ben seni seviyorum!" deyip, bunu üç kere tekrar etti.

Rasülullah, bunun üzerine adama:

"Eğer beni seviyorsan, fakirlik için bir zırh hazırla. Çünkü beni sevene fakirlik, hedefine koşan selden daha süratli gelir." (81)

* * *

"İnsanın her bir eklemi için her Allah'ın günü bir sadaka vermesi gerekir:

İki kişinin arasını bulman, (haklarında adaletle hükmetmen) bir sadakadır.

Bir kimseye bineğine binerken yardımcı olman veya yükünü hayvanına yüklemesine yardım etmen bir sadakadır.

Güzel bir söz söylemek sadakadır.

Namaza giderken attığın her adıma bir sadaka sevabı vardır.

Gelip geçenleri rahatsız eden bir şeyi yoldan alıp atman bir sadakadır."(82).

* * *

Allah Teâlâ şöyle buyurdu: "Her kim (ihlâs ile bana kulluk eden) bir dostuma düşmanlık ederse, ben de ona karşı savaş ilân ederim. Kulum kendisine farz kıldığım şeylerden, bence daha sevimli herhangi bir şeyle bana yakınlık kazanamaz.

Kulum bana (farzlara ilâveten işlediği) nafile ibadetlerle durmadan yaklaşır, nihayet ben onu severim.

Kulumu sevince de (adeta) ben onun işiten kulağı, gören gözü, tutan eli ve yürüyen ayağı olurum. Benden her ne isterse, onu mutlaka veririm; bana sığınırsa, onu korurum." (83).

* * *

"Yerin sürtünme kuvvetiyle demiri temizlediği gibi, Allah Teâlâ'yı bilip iman etmek de insanın kalbini temizler." (84)

* * *

"Her bir maruf (iyilik) sadakadır." Başka bir rivayette: "Kardeşini güler yüzle karşılaman, kendi kovandan kardeşinin kabına su vermen de birer maruftur (iyiliktir)." Şeklindedir. (85).

* * *

"(Bir keresinde) Rasülullah'a (ayrı düştüğü) çocuğuna duyduğu özlemden dolayı rastladığı her çocuğu kucaklayan, göğsüne bastırıp emziren bir kadının da aralarında bulunduğu bir esir grubunu getirdiler. Resul-i Ekrem çevresindekilere (o kadını işaretle):

"Bu kadının çocuğunu ateşe atacağına ihtimal verir misiniz?"diye sordu.

"Asla, atmaz!" dedik.

Bunun üzerine Hz. Peygamber:

"İşte Allah Teâlâ kullarına, bu kadının yavrusuna olan şefkatinden daha merhametlidir" buyurdu. (86).

* * *

"Herkes için yaratılan bir şeyi yalnız kendi hesabına kullanan kimse, suçlu ve kanun karşısında sorumludur." (87).

* * *

"İşçinin hakkını alnının teri kurumadan (yorgunluğu geçmeden) veriniz."(88).

* * *

"İnsanlara nezaketli ol, kabalık etme. Onlarla iyi geçin, onlardan nefret etme. Sana Yahudiler ve Hıristiyanlar rast gelip cennetin anahtarını sorsalar, onlara anlat ki, cennetin anahtarı, 'Allah'ın varlığına ve birliğine, şahadet etmektir' de." (89).

* * *

"Kardeşine karşı göstereceğin tebessümün bir sadakadır. İyiliği emredip kötülükten sakındırman sadakadır. Yolunu kaybeden kimseye yolu gösterivermen sadakadır; gözü sakat kimse için görüvermen sadakadır; yoldan taş, diken, kemik (gibi şeyleri) kaldırıp atman sadakadır; kovandan kardeşinin kovasına su boşaltman sadakadır."(90).

* * *

"İnsanlara merhamet edin ki, Allah da size merhamet etsin!" (91).

* * *

"Bir insanı güzel bir sözle teselli etmek, başkasına hak ve adaleti sevdirmek, yazılı talimatlara, istemeyerek ve isteksizce riayet etmekten iyidir." (92).

* * *

"Hükmünüzde olan alaycıyı/tahkirciyi affetmeniz, Allah karşısında fazla derecede değerlendirilir." (93).

* * *

Kaynaklar

(1) Ahmet Davudoğlu, Sahih-i Müslim tercüme ve şerhi, X, 55; İsmail Mutlu, Peygamberimizin Mucizeleri, s. 420.

(2) Tirmizi, Da'avât 74, (3485).

(3) Tirmizi, Fiten 26, (2192).

(4) Buhârî, Mezalim 4; İkrah 6. Ayrıca bk. Tirmizî, Fiten 68.

(5) Müslim, Zikir 22.

(6) Tirmizi, Zühd (2353).

(7) Karş: Tergib ve Terhib Tercümesi: Hadislerle İslâm, C.II, s. 290; 317.

(8) Karş: Tergib ve Terhib Tercümesi: Hadislerle İslâm, C.V, s. 325-337.

(9) Buhârî, İman 7; Müslim, İman 71-72; Tirmizî, Kıyamet 59; Nesâî, İman 19,33; İbnu Mâce, Mukaddime 9.

(10) Buhârî, Rikak 28; Müslim, Cennet 1; Ebû Dâvûd, Sünnet 22; Tirmizî, Cennet 21; Nesâî, Eymân 3.

(11) Kaynağı bulunamadı.

(12) Benzerleri için bkz: Tergib ve Terhib Tercümesi: Hadislerle İslâm, C.IV, s. 363-376.

(13) Tirmizi, Tefsir, Muavvizateyn 2, (3366).

(14) el-Acluni, Keşfü'l-Hafa, II, 132 (2016).

(15) Kaynağı bulunamadı

(16) Dârekutnî, es-Sünen, IV, 184. Ayrıca bk. Hâkim, el-Müstedrek, IV, 115"(15)

(17) Karş: Tirmizi, Birr 16, (1925); Ebü Dâvud, Edeb 66, (4941).

(18) Karş: Buhârî, İman 6; Müslim, İman 71, (45); Nesâî, İman 19, (3,115); Tirmizî, Sıfatu'l-Kıyamet 60, (3517); İbnu Mâce, Mukaddime 9, (66).

(19) Kaynağı bulunamadı.

(20) (En'âm, 6:152) (Ayet, Rezîn İbnu Muâviye'nin ilâvesidir).

(21) Buhârî, Zekât 30, Edeb 33; Müslim, Zekât 55, (1008).

(22) Ramuzü'l-Ehadis, 2: 341 (6). Karş: Buharî, isti'zân 12, Kader 9; Müslim, Kader 20, (2657); Ebü Davud, Nikâh 44, (2152).

(23) Ahmed b. Hanbel, Müsned, IV, 227-228; Dârimî, Büyü' 2.

(24) En yakın için bkz: Tirmizi, Kıyamet 46, (2490); Müslim, Cennet 63, (2865).

(25) Bkz. Kars: Tirmizi, Kıyamet 46, (2490); Tirmizî, Birr 77, (2019).

(26) Karş: Tergib ve Terhi Tercümesi (Hadislerle İslâm), IV, 431-446.

(27) Taberani, Mucemü's-Sağir Tercüme ve Şerhi (İsmail Mutlu), c. II, s. 289.

(28) Buhârî, Bed'ü'l-vahy 1, îmân 41, Nikâh 5, Menâkıbu'l-ensâr 45, İtk 6, Eymân 23, Hiyel 1; Müslim, İmaret 155. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Talâk 11; Tirmizî, Fezâilü'l-cihâd 16; Nesâî, Taharet 60; Talâk 24, Eymân 19; İbni Mâce, Zühd 26

(29) En yakın için bkz: Mürşid, 3.0, Hadis no: 7212.

(30) En yakın için bkz: Buharî, Tefsir, Hâ-mim, es-Secde (Fussilet) 1.

(31) En yakın için bkz: Tirmizî, Birr '77, (2019).

(32) En yakın için bkz: Tirmizî, Birr '77, (2019).

(33) Kaynağı bulunamadı.

(34) Kaynağı bulunamadı.

(35) Müslim, Zühd 64, (2999).

(36) Tirmizî, Tefsir, Zuhruf, (3250); İbnu Mâce, Mukaddime 7.

(37) Kaynağı bulunamadı.

(38) Tirmizi, Zühd 5, (2309).

(39) Fedâiıu'l-Cihad 2, (1621).

(40) Kaynağı bulunamadı.

(41) En yakın için bkz: Tirmizî, Daavât 112, (3542).

(42) Süyuti, Kabir Âlemi Tercümesi, s. 39.

(43) En yakın için bkz: Tirmizi, Zühd 36, (2351).

(44) Kaynağı bulunamadı.

(45) Buharî, isti'zân 12, Kader 9; Müslim, Kader 20, (2657); Ebü Davud, Nikâh 44, (2152).

(46) Karş: Buharî, Tefsir, Nun ve'l-Kalem 2, Tefsir, Nisa 8, Tevhid 24; Müslim, İmân 302, (183).

(47) Kaynağı bulunamadı.

(48) Kars: Muvatta, Kelâm 8, (2,986); Tirmizi, Züht 57, (2400).

(49) Karş: Buhâri, Teheccüt 1, Daavât 10 Tevhid 8, 24, 35; Müslim, Salâtu'l-Müsâfirin 199, (769); Muvatta, Kur'ân 34, (1, 215, 216); Tirmizi, Daavât 29, (3414); Ebü Dâvud, Salât 121, (771); Nesâi, Kıyâmu'1-Leyl 9, (3,209,210).)

(50) Benzer bir hadise rastlanmadı.

(51) Kaynağı bulunamadı.

(52) Karş: Buhari, İlim 34, İ'tisam 7; Müslim, ilm 13, (2573); Tirmizi, ilm 5, (2654).

(53) Buhârî, İlim 34; Müslim, İlim 13. Ayrıca bk. Buhârî, İ'tisâm 7; Tirmizî, İlim 5; İbni Mâce, Mukaddime 8

(54) Kaynağı bulunamadı.

(55) İbnu Mace ve diğerleri, Tergib ve Terhi Tercümesi (Hadislerle İslâm), C. I, S. 129.

(56) Kaynağı bulunamadı.

(57) Kaynağı bulunamadı.

(58) Müslim, Zühd 64, (2999).

(59) Tirmizi, Kıyamet 61, (2519).

(60) Müslim, Radâ' 64, (1467); Nesai, Nikah 15, (6, 69).

(61) Kaynağı bulunamadı.

(62) Karş: Tirmizi, Kıyamet 61, (2520); Nesai, Eşribe 50, (8, 327, 328).

(63) Karş: Tirmizî, Tefsir, Hucurat (3264); Ebu Dâvud, Edeb 71, (4926).

(64) Karş: Buhari, Edeb 57, 58; Müslim, Birr 28-34, (2563 - 2564); Ebu Dâvud, Edeb 40, 56, (4882, 4917); Tirmizi, Birr 18, (1928); 85, (2033).

(65) Kaynağı bulunamadı.

(66) Karş: Buhâri, İman 24, Mezâlim 17, Cizye 17; Müslim, İman 106, (58); Ebu Dâvud, sünnet 16, (4688); Tirmizi, İman 14, (2634); Nesâi, İman 20, (8,116).

(67) Karş: Buhârî, İstitâbe 4, İsti'zân 22, Edeb 35; Müslim, Birr 48, Selâm 10. Ayrıca bk. Tirmizî, İsti'zân 12; İbni Mâce, Edeb 9.

(68) En yakın için bkz: Müslim, İman 164, (102); Tirmizî, Büyü 74, (1315); Ebu Dâvud, Büyü, 52, (3452); İbnu Mâce, Ticarât, 36, (2224). Metin, Müslim'inkidir.

(69) Ebu Dâvud, Edep 125, (5150).

(70) Buhârî, İman 6; Müslim, İman 71, (45); Nesâî, İman 19, (3, 115); Tirmizî, Sıfatui-Kıyamet 60, (3517); İbnu Mâce, Mukaddime 9, (66).

(71) Tirmizî, İman 12, (2629); Nesâî, İman 8, (8,104,105).

(72) Karş: Tirmizi, Birr 85, (2033).

(73) Karş: Tirmizî, Salât 266, (360); Müslim, Birr 36, (2565); Muvatta, Hüsnü']- Hulk 17, (2, 908); Ebu Dâvud, Edeb 55, (4916); Tirmizi, Birr 76, (2024).

(74) Kaynağı bulunamdı.

(75) Karş: Buhârî, İstitâbe 4, İsti'zân 22, Edeb 35; Müslim, Birr 48, Selâm 10. Ayrıca bk. Tirmizî, İsti'zân 12; İbni Mâce, Edeb 9.

(76) En yakın için bkz: Buhari, Edeb 76, Müslim, Birr 107, (2760); Muvatta, Hüsnü'1-Halk 12, (2,906).

(77) Buhârî, Rikak 15; Müslim, Zekât 130. Ayrıca bk. Tirmizî, Zühd 40; İbni Mâce, Zühd 9.

(78) Tirmizî, Zühd 44.

(79) Buhari; Rikâk 30; Müslim, Zühd 8, (2963); Tirmizi, Kıyamet 59, (2515).

(80) Buhari; Rikâk 30; Müslim, Zühd 8, (2963); Tirmizi, Kıyamet 59, (2515).

(81) Tirmizi, Zühd 36, (2351).

(82) Buhârî, Sulh 11, Cihâd 72,128; Müslim, Zekât 56. Ayrıca bk. Müslim, Müsâfirîn 84, Ebû Dâvûd, Tatavvu 12, Edeb 160

(83) Buhârî, Rikak 38

(84) Kaynağı bulunamadı.

(85) Buhârî, Edeb 33; Müslim, Zekât 52, (1005); Ebu Dâvud, Edeb 68, (4947); Tirmizî, Birr 45, (1971).

(86) Buhârî, Edeb 18; Müslim, Tevbe 22. Ayrıca bk. Ebû Dâvûd, Cenâiz 1; İbni Mâce, Zühd 35.

(87) En yakın için bkz: Buhâri, İstikrâz 2; Buhârî, Hums 7.

(88) Tergib ve Terhib Tercümesi: Hadislerle İslâm, C. IV, s. 169.

(89) Kaynağı bulunamadı.

(90) Tirmizi, Birr 36, (1957).

(91) Buhâri, Tevhid *2,* Edeb 27; Müslim, Fedail 66, (2319); Tirmizi, Birr 16, (1923).

(92) Kaynağı bulunamadı.

(93) Kaynağı bulunamadı.

2. BÖLÜM

MEKTUPLAR

Hz. Muhammed'in Öğretileri

Rus yazarı L. N. Tolstoy, 1908 yılında, 'Abdullah El-Sühreverdi'nin Hindistan'da yayımlanmış 'Hz. Muhammed'in Hadisleri' kitabını okumuştur. Tolstoy, okuduğu hadislerden bir kitapçık tertip etmiş, bunu Rusya'nın 'Posrednik' adlı yayınevinde (1908 Ekim) "Muhammed'in Kur'an'a Girmemiş Hadisleri" ismini koyarak bastırmıştır. Tolstoy'un kendisi bir dindar olarak çeşitli dinî konulan iyi biliyordu. Onun İslâm'a bakışı, özellikle 15 Mart 1909 yılında, Azeri kökenli General İbrahim Ağa ile evli olan Rus asıllı bayan Yelena Vekilova'ya yazdığı mektuptan da anlaşılıyordu.

Dönemin Rusya'sında, çocukların, kendi halkının (Azeri-Türk toplumu) huzuru için İslâm'ı kabul etmek istemeleri halinde; anne ve baba farklı dine mensup dahi olsa çocuklarının din değiştirmeleri konusunda baskı yapmazmış. Yelena Vekilova, bu yaklaşımdan hareketle durumu düşüncelerine değer verdiği çağdaşı Tolstoy'a bildirip çocuklarının kimliklerine hangi dinî yazdırmasının daha iyi olacağını, "bu konuda ne tavsiye edersiniz, acaba ben ne yapayım?" diyerek danışmıştır. Tolstoy da bu çağrıya cevap vermekte gecikmemiştir.

'En son ve en büyük din olan İslâm...'
Tolstoy

Tolstoy'un Cevap Mektubu

"... Muhammediliğe, Provoslav (Rusya'da Hıristiyanlığın bir kolu) dininden daha fazla önem vermelerine gelince, ben bütün kalbimle buna katılıyorum. Bunu söylemek ne kadar tuhaf olsa da benim için Muhammedilik, Haça tapmaktan (Hıristiyanlıktan) mukayese edilemeyecek kadar yüksekte duruyor. Eğer insan, seçme hakkına sahip olsaydı, aklı başında olan her Provoslav (Hıristiyan) ve her bir insan, şüphe ve tereddüt etmeden Muhammediliği; tek Allah'ı ve onun Peygamberini kabul ederdi.

Neden? Çünkü zor ve anlaşılmaz bir ilâhiyatçılık olan Toritsa(*) (Baba-Oğul ve Kutsal Ruh), sırlarla dolu Meryem Ana, Mukaddesler ve onların resimleri, tasvirleri ve zor ayinlerle dolu... Başka türlü de olamazdı. Yani Muhammediliğin, dinî öğretilerin aslının yerine geçen birçok batıl inançların, kilise inançlarına çevrildiği bir dönemde, kilise inancından yüksekte durmaması mümkün değildi. Şuna dikkat edelim ki:

Muhammedilik, Hıristiyanlıktan 600 yıl sonra ortaya çıkmıştır. Dünyada her şey gelişiyor, mükemmelleşiyor. Her bir insanın geliştiği gibi bütün insanlık da gelişip mükemmelleşiyor. İnsan hayatının anlamı, esası, onların dinî anlayışları-

(*) - Rusça bir kelime olan Troitsa, teslis yani üçleme demektir. Hıristiyanlıktaki teslis inancı, Baba (Allah), Oğul (Hz. İsa) ve Kutsal Ruh'tan (Meryem) oluşur.

dır. Dinin mükemmelleşmesi ise, onun anlaşılmasını kolaylaştırmaktan ve her türlü gizli kalan düşünceleri açıklamaktan ibarettir.

Dini değerlerin ve gerçeklerin perde arkası, karanlık yerlerinin açıklanıp aydınlatılması, en eski devirlerden beri insanlığın büyük düşünürleri tarafından yapılmış, hayata geçirilmiştir. Onların, bütün büyük dinlerin esaslarını koydukları hesap edilmiştir. Her şeyden önce bizce bilinen dinlerin, böyle yani dinin en yüksek değerleri, "Veda"nın (Hinduizm) kitaplarında, daha sonraları Hz. Musa'nın, Buda'nın, Konfüçyüs'ün, Lao-Tse'nin, Hz. İsa'nın ve Hz. Muhammed'in öğretilerinde verilmiştir. Yani dinlerin bütün kurucuları, dinî eski anlamından çıkarmış onları daha derin, daha kolay ve akla uygun hale getirenler de insanlar idiler. Ancak yine de "insan" idiler ve bu yüzden de gerçeği, onu bütün aydınlığı, derinliği ve eskiden kalan herhangi bir yanlışlıktan temizlenmiş halde ifade edememişlerdir.

Düşünsek ki, bu insanlar yanlış yapmıyorlardı ve onun için onların kendilerinin çok aşağısındaki öğrencileri, gerçeği derinliğiyle kavrayarak, tabii ki süslemek amacıyla, herkese göre geçerli hale getirmek için birçok lüzumsuz ve özellikle de tuhaf şeyler ilave ederek çevirmişlerdir. Bunun sonucunda da insanların birçok gerçeği görmesi zorlaşmıştır. Dinler ne kadar incelenirse, bir o kadar fazla ilâhiyatçının açıkladığı gerçeklerin böyle aslından uzaklaştırılıp değiştirilmesi ise gerçeklerin yüzünü örter, karartır.

Bu konularda en eski dinlerde her şeyden fazla tuhaflıklar ve her çeşit batıl inançlar, uydurmalar (hurafeler) vardır ki, bunlar da doğruyu saklıyor, perdeliyor. Bu da, ağırlıklı olarak eski dinlerden olan Budizm, Brahmanizm, Konfüçyüs dininde Taoizm gibi beşeri dinlerle Hıristiyanlık ve Musevilikte ve çok az da olsa en son ve en büyük din olan İslâm'da da vardır..."(*)

(*) - Tolstoy'un, 15 Mart 1909'da Yelana Vekilova'ya yazdığı mektup; "Literaturniy Azerbaydjan" Dergisi, No: 12,1978, sayfa 114.

'Kalbimizde Allah'ın nuru vardır,
onun adı da vicdandır.'
Tolstoy

Lev Tolstoy'a Mektup

Aradan altı yıl geçer. Ancak ne İbrahim Ağa'nın baba yüreği sakinleşir ne de Yelena Vekilova'nın ana kalbinin rahatsız çarpıntıları kesilir. Onların intizarının esas sebebi, oğullarının hangi dine hizmet edeceğidir. Allah, onlara üçüncü evlâdı da vermiştir. Kızları Reyhan da artık on üç yaşındadır. "Nereye gidip kimden akıllı bir maslahat almalı?" diye düşünmektedirler. Resmî devlet daireleri ve din adamları, içinden çıkılmaz bir duruma düşen aile meselesine bu yönde bir yardım edememektedir.

General İbrahim Ağa'nın Petersburg Teknoloji Enstitüsü'nde tahsil yapan büyük oğlu Boris (Faris)'i ve Moskova'daki Alekseyev Askeri Okulu'nda subay olan kardeşi Qlebi (Galip)'i de düşündüren ciddi bir durum söz konusudur:

"Biz kimiz, hangi millete mensubuz? " şeklindeki inanç sorgulaması...

Bu açıklanamaz sorgulamalar karşısında iki kardeş sık sık anne ve babaya müracaat edip sorunlarına çare arıyorlardır.

Evlâtlardan Fâris (Boris) Vekilov bakın bu durumu nasıl anlatıyor;

"Benim yaşım 19 olmuştu. Ders meşguliyetleri ile beraber Muhammed'in dinine geçme fikri de beni bırakmıyordu. 1904 - 1905 yıllarındaki şartlar bu niyetimin hayata geçmesine yardım etmeliydi. Kötü niyetli Rus - Japon savaşı, halk kitleleri arasındaki inkılâbı ruh haliyle Çar hükümetini bazı liberal kararlar almaya mecbur etmişti.

1904 yılında "Din özgürlüğü hakkında manifesto (karar)" yayınlandı. Herhangi bir sebepten dolayı ana baba dininden dönmüş olanlara tekrar o dine dönmeye izin verilmişti, insana öyle geliyordu ki, uygun dilekçe vermek yeterliydi ki konu hallolsun. Tecrübeli insanlar, olan ebeveynim Petersburg'a gelişimin ilk yılında Pravoslav (Hıristiyan) dininin savunucularının aracısız yakınlığında bu meseleyi kaldırmaya maslahat görmediler. Annemin Lev Tolstoy'a yazdığı mektupta da dikkatli davranması düşüncesi hakimdi. Hoş olmayan olaylardan yakayı kurtarmak için niyetimin hayata geçirilmesini bir o kadar geciktirdik. Babam (İbrahim Ağa Vekilov) ve annem Yelena Vekilova şu karara varmışlar ki, anlayışlı yazar Lev Tolstoy'dan başka hiç kimse bu ciddi aile meselesine akıllı bir cevap veremezdi."

2 Mart 1909 yılında, anne Yelena Vekilova, Tiflis'ten Tolstoy'a bir mektup yazar ve aile bireylerinin inanç arayışlarını anlatır.

"Bizim çok sevdiğimiz hocamız Lev Nikolayeviç!

Mektubumla sizi rahatsız ettiğim için, size karşı özür dileyecek söz bulamıyorum. Biliyorum ki, benim gibi sizden akıl almak isteyenler çoktur. Bütün bunlara bakmayarak ben de size müracaat ediyorum. Çünkü hayat benim karşıma gücümün yetmediği bir konu çıkarmıştır.

Ben kısaca isteğimi size anlatmaya çalışacağım. Ben elli yaşındayım. Üç çocuk annesiyim. Kocam da Müslüman'dır. Ancak nikâhımız kanunidir (yani dinî nikâh yapmadık). Ço-

cuklarımız Hıristiyan dinine inanıyorlar. Kızım on üç yaşında, oğlumun biri yirmi üç yaşında ve Petersburg Teknoloji Enstitüsü'nde okumaktadır. Diğeri yirmi iki yaşında, o da Moskova'daki Alekseyev Askeri Okulu'nda subaydır. Oğullarım, babalarının dinine geçmek için benden izin istiyorlar. Ben ne yapmalıyım? Ben biliyorum ki şimdi bu mümkündür ve aynı zamanda bizde yaşayan yabancı vatandaşlarla kötü ilişkileri de biliyorum. Onlarda bu fikrin uyanmasına sebep küçük ailevi meseleler değil. Ne maddi çıkar beklentisi, ne de makam mevki tutkusu da onları bu konuya sevk etmiyor. Ancak karanlıkta kalan Tatar (Azeri-Türk) halkına yardım etmek maksadını taşıyorlar. Onların halkla birleşip kaynaşmasına ve yardımlaşmasına dinleri engel oluyor. Ama ben korkarım ki, kendi düşüncemle onları kötü bir yola sevk edeyim. Ben kendi derdimle baş başayım... Ah... Eğer ben kendi dertlerimi ve çektiklerimi, savaşlarımı size yazabilseydim... Ben kendi evlâtlarını delicesine seven bir annenin gözyaşları ile yazıyorum. Artık azaptan aklımı yitirmiş halde sizden akıl isteme durumuna geldim. Siz, yalnız siz, kendi aklınızla hayatımızın bugünkü şartlarından bunun nasıl neticeleneceğini duyabilirsiniz. Benim derdim size küçük ve basit görünebilir. Ancak bana dehşetli azaplar vermektedir.

Lev Nikolayeviç, siz bize, bizim gibi küçük insanlara hiçbir zaman yürekten gelen değerli tavsiyelerinizi esirgemediniz. Bunu bildiğim için cesaret edip sizi kendi isteğimle rahatsız ettim. Beni teselli ateşine atın. Çok çok özür dilerim ki sizin kıymetli vaktinizi aldım. Bu adımı atmaya beni mecbur eden şey delicesine analık sevgisidir."

Bütün kalbiyle size bağlı olan
Yelena YEFİMOVNA VEKİLOVA
Tiflis, Uçebnıy Pereulok I, Ev 8.

'Müslümanlık Hıristiyanlık
karşısında üstündür.'
Tolstoy

Lev Tolstoy'un Cevabı

Tolstoy, 15 Mart 1909 yılında "Yasnaya Polyan"dan gönderdiği cevap niteliğindeki mektubunda şöyle diyordu:

"Yelena Yefimovna (Vekilova)'ya

Sizin oğullarınızın Tatar halkının bilgilenmesine yardım etme arzusunu takdir etmemek olmaz. Böyle olduğu halde Muhammed'in dinini kabul etmenin de ne derece lâzım olduğunu da anlatamam. Genellikle size demeliyim ki, hükümete itiraf etmeden, insanın hangi dine mensup olması hakkında kime olursa olsun artık kendinin bilgi vermesini gerekli sayıyorum. Buna göre de sizin oğullarınızın Muhammed'in dinini Hıristiyanlıktan üstün tutarak kabul etmeleri yani bir dinden başka bir dine geçmeleri hakkında kimseye bilgi vermeleri gerekmez. Belki bu zaruridir. Fakat ben bu konuda bir şey diyemem. Ona göre de sizin evlâtlarınız bu konuda hükümet organlarına haber verip vermemeleri hakkında kendileri karar vermelidirler.

Müslümanlığın Hıristiyanlık karşısındaki üstünlüğüne ve özellikle sizin evlatlarınızın hizmet ettikleri maksadın âlice-

naplığına gelince, bu konuya bütün kalbimle katılıyorum. Hıristiyan ideali ve öğretisini, onun hakiki manasında, her şeyden üstün tutan bir insan için bunu söylemek ne kadar garip olsa da demeliyim ki, Müslümanlığın kendine has dış görünüşüne göre Kilise Hıristiyanlığından kıyas kabul etmez derecede üstün durması, bende hiçbir şüphe doğurmuyor. Eğer ki, bir kimsenin karşısına kilise Hıristiyanlığı veya İslâm dinine girme hakkında bir tercih koyulsa, o zaman her bir akıllı adam, mürekkep ve anlaşılmaz ilâhiyatın üç sıfatlı Allah'ın, günah çıkarma merasiminin, dinî ayinlerin, İsa'nın anasına yalvarışın, mukaddeslerin ve onların resimlerine sayısız hesapsız ibadetlerin yerine, hükümleri bir Allah'ı ve peygamberi olan İslâm dinini, şüphesiz ki üstün tutar. Bu başka türlü de olamaz.

Ayrı ayrı fertlerin, bütün insanlığın ve bütün insanların hayatının esasını teşkil eden dinî şuurun mükemmelleştiği (olgunlaştığı) gibi, hayatta her şey gelişir ve mükemmeleşin Dinin gelişip mükemmelleşmesi ise, onun sadeleşmesinden, anlaşılmasından ve onu anlaşılmaz yapan her şeyden kurtulmasından ibarettir. Dini hakikatlerin, onu anlaşılmaz yapan her şeyden kurtarılması en eski zamanlardan beri dinlerin esasını koyan düşünürler tarafından hayata geçirilmiştir. Böylelikle bize malum olan bütün dinlerin hepsinden önce böyle yüce ve yüksek din anlayışı, Veda'nın (Veda-Hinduizm) kitaplarında, daha sonra Musa'nın, Buda'nın, Konfüçyüs'ün, Lao Tzu'nun, Hıristiyanlık ve Muhammed'in Öğretilerinde verilmiştir. Dini, onun eski kaba manasından kurtarıp, daha derin, sade ve akla uygun hakikatlerle değiştiren bütün yeni din hadimleri (hizmetçileri/tebliğcileri) büyük adamlar olmuşlardır. Fakat sırf büyük adam olduklarındandır ki, hakikati olduğu gibi, bütün aydınlığı, derinliği ve sadeliği, saflığı ile eski yanlış fikirlerinden kurtarılmış şekilde ifade edememişler. Bu kimselerin hata yapmayacakları, onların bütün söylediklerinin tekzip edilmez asıl gerçekler olduğu farz edilse bile, onların kendisinden çok çok aşağıda bulunan şakirtleri/'öğrencileri, ha-

kikati bütün derinliği ile anlamadan, onu daha gösterişli ve herkes için uygun hale getirme arzusu ile ona pek çok gereksiz eklemeler, özellikle acayip şeyler karıştırdıklarından, herkesin gerçeği görmesi oldukça zor olur.

Gerçeğin din tarafından böyle tahrifi ne kadar çok itiraf edilmişse, bu tahrifler o kadar çok artmış, neticede dine hizmet edenler tarafından keşfedilmiş asıl hakikat karanlıkta kalmıştır. Buna göre de en eski dinlerde gerçeği gizleyen mucize ve uydurmalar her şeyden çoktur. Bu, en çok en eski dinde, Brahman dininde, ondan az Yahudi dininde, ondan az Buda, Konfüçyüs, Taoizm dinlerinde, onlardan daha az Hıristiyan dininde ve nihayet en az, en son din olan İslâm dininde vardır. Bu bakımdan Müslümanlık en elverişli durumdadır.

İslâm dini, onda harici, tabii olmayan ne varsa, hepsini atsa ve öz temeline Muhammed'in dinî -manevi öğretilerinin esaslarını koysa- tabiidir ki, bütün büyük dinlerin esasları ve özellikle, gerçeği itiraf eden Hıristiyan öğretilerinin esasları ile birleşir.(*)

Siz böyle uzun uzadıya yazıyorum ki, siz benim fikirlerimi oğullarınıza ulaştıracaksınız ve bu fikirler de onların güzel düşüncelerini hayata geçirmeye yarayabilirler. Dinin mahiyetini teşkil eden büyük hakikatlerin, onu karanlıklaştıran her şeyden temizlenmesine yardım etmek, insanın yapabileceği en güzel işlerden biridir. Eğer sizin evlâtlarınız bu işleri ailevi bir görev hesap etseler, o zaman hayatları dolu ve tam olacak.

Bilmiyorum, Müslümanlıkta benim bildiğim, yüksek esaslı hakikatleri gizleyen yanlış fikirlerden ve mevhumlardan kurtarılmasına hizmet ettiklerini iddia eden iki öğreti sizce ve sizin evlatlarınızca biliniyor mu bilinmiyor mu?

(*) Çünkü dinlerin temel kaynağı Allah'tır. Öğretileri ise Allah'a ve Allah'ın iman edilmesini istediği şeylere inanıp iman etmektir. Bu durumda Tolstoy'un dediği gibi, dinler bozulmamış olsaydı hepsi İslâm'ın esasları ile birleşecekti.

Buna göre söz konusu her iki grup, araştırılmış ve hâlâ da araştırılmaktadır. Bunlardan biri İran'da çıkmış sonra Türkiye'ye geçmiş olan ve orada yerleşmeye çalışan Bahaîlik'tir. Bahâilik, Akka'da yaşayan Bahaullah'ın oğlunun adından yola çıkılarak kurulmuştur. Ancak bütün insanlık için bir olan sevgi dinini kabul eden bu dinî mezhep, ibadetin hiçbir şeklini kabul etmiyor!)*

İkincisi, Kazan'da ortaya çıkmış, taraftarları, kendilerini kurucularının adıyla adlandırıp kendilerine "Allah'ın ordusu" veya "Vaisovçular" diyorlar. Bunlar da inancın aslını sevgide görürler ve sevgiye zıt olan her şeyden uzak dururlar. Bu mezhep veya tarikat da takip edilmekte, rehberleri yakalanıp hapse atılmaktadır.

(*) Lev Tolstoy'un da yanlış ve batıl bir inanç olarak nitelendirip dikkat edilmesini istediği Bahaî Dini; inananları tarafından Bahaullah olarak adlandırılan Mirza Hüseyin Ali Nuri (1817-1892) liderliğinde İran'da kurulan batıl bir dindir. Mirza Hüseyin Ali, 1863 yılında Bağdat'ta daha önce Tebriz'de öldürülen ve müridi olduğu Şeyhi Bab Mirza Ali Muhammed'in ve diğer dinler tarafından geleceği vaat edilen Peygamber - Tanrı Elçisi - olduğunu açıklayarak Baha dinini kurmuş oldu. Mirza Hüseyin kendini peygamber olarak açıkladıktan sonra Osmanlı Devleti içerisinde değişik bölgelere sürgüne gönderilmiş ve Bahaî inancını yaymıştır. Mirza Hüseyin Ali'nin (Bahaullah) ölümünden sonra büyük oğlu Abdülbaha (1844-1957) öğretinin liderliğini yapmış, Abdülbaha'nın vefatından sonra ise büyük torunu Şevki Efendi, Bahaîliğin liderliğine getirilmiştir. Başlangıçta İslâm dininin bir mezhebini andıran Bahailik zamanla bağımsız bir din halini almıştır. Bahailik'te Yahudilik ve Hıristiyanlıktan alınan esaslarda vardır. Günde üç vakit özel namaz kılarlar. Namaz kılarken, İslâm'dan ayrılan önceleri mezhep sonra ayrı bir din hüviyetine dönüşen inanç sistemi olmalarına karşın Kâbe'yi kıble olarak kabul etmezler. Bahaullah'ın oturduğu evin bulunduğu yeri kıble sayarlar. Bahaîlerin inançlarını düzenleyen iki Kutsal kitapları vardır. Bunlar: El-ikan ve Kitabu'l-Akdes'tir Ülkemizde Yargıtay'ın 13.10.1962 tarih ve 1252 esas, 2345 sayılı kararıyla ayrı bir din olarak kabul edilmediği için ayrı ibadethane yapımına izin verilmemiştir.

Eğer benim düşüncelerim hiç olmasa bir şeye yarasalar, siz veya oğullarınız kendi faaliyetleri hakkındaki kararlarını bana bildirseler çok memnun olurum."

Lev TOLSTOY

Görülüyor ki, Tolstoy'u annenin yazdığı mektup çok heyecanlandırmıştır. Bunu dört sayfalık ve acele yazılan mektubundan anlamak mümkündür. Lev Tolstoy'un, "Müslümanlığın kendine has dış görünüşüne göre kilise Hıristiyanlığından kıyas kabul etmez derecede üstün durması bende hiçbir şüphe doğurmuyor" cümlesi, onların aile ıstırabına son veren bir cevap olur. Mektup, ailede hüküm (emir) gibi okunup kanun gibi kabul edilir.

Tolstoy'un mektubundan sonra Tiflis'teki Zagafgaziya Ruhani İdaresi general İbrahim Ağa Vekilov'un evlâtlarını Müslümanlığa kabul etmiş ve bu arada Müftü Mirza Hüseyin Efendi Kayıpzade'nin imzası ile resmî senet vermiştir. Çocukların adını da değiştirip; Boris, Faris olmuş, Qleb ise Galip olarak resmileşmişlerdir.

Lev Tolstoy'un, Yelena Vekilova'ya yazdığı mektubun aslını Yelena'mn oğlu Faris'de, 1978 yılında Moskova'da Lev Tolstoy adına açılan müzeye vermiştir. Mektuplar müzede hâlâ sergilenmektedir.

'Müslümanların Allah'tan başka ilâhı yoktur
ve Muhammed onun peygamberidir.'

Tolstoy

Yasnopolyana Kayıtları

Dâhi yazar Lev Tolstoy, İslâm dinine olan inancını sadece Vekilov'lara yazdığı mektuplarla açıklamamıştır. Onun çok yakınında bulunan binlerce kalem ve kalp dostları Tolstoy ile İslâm dinine, Hz. Muhammed'in şahsiyetine ulvî muhabbeti hakkında yazılar yazıp, sohbetler ederlermiş. Tolstoy'un, müslümanlığı kabul etmesi konusundaki ilk net ifadesi ise, aşağıdaki sözlerinden anlaşılabilir.

Slovak asıllı D. P. Makovitski, altı yıl Tolstoy'un özel doktorluğunu yapmış ve çok sayıda dostunun Tolstoy'u ziyaret etmesi sırasında aralarında geçen diyalogları not ederek, "1904-1910 Yıllarında Tolstoy'un Yanında" adlı büyük bir eser yazmıştır.

Bu kitap 1979 yılında dört cilt olarak "Yasnopolyana Kayıtları" adıyla, ilk defa Moskova'da yayımlanmıştır. Kitabın III. cildinin, 356. sayfasında ise Tolstoy'un ailevi sohbetleri veriliyordur. Okuyucu orada Tolstoy'un, General İbrahim Ağa Vekilov'un hayat arkadaşının kaygısına ortak oluşuna ve İslâm dinini kalben sevmesine bir kez daha şahit olur.

Tolstoy'un doktoru Duşan Petroviç Makovitski bu durumu bakın nasıl anlatıyor:

1909 yılı Mart ayının 13'ünde Lev Nikolayeviç Tolstoy bir sohbet sırasında dedi ki: 'Bir anneden mektup aldım. Yazıyor ki: Çocuklarımın babası Müslüman'dır ben ise Hıristiyan'ım. İki oğlum var, biri talebedir, öbürü zabit (subay). Her ikisi de İslâm dinine geçmek istiyor.'

Tolstoy'un bu sözü üzerine Sofya Andreyevna (Tolstoy'un arkadaşı): 'Belki de oğullan, çok eşli olmak için Müslüman olmak istiyorlardır.' der.

Tolstoy: 'Ne olur ki... Sanki bizde çok eşliler az mı? Bu mektup hakkında düşünürken benim için çok şey aydınlandı. Muhammed her zaman Evangelizm'in (Hıristiyanların) üstüne çıkıyor. O, insanı Allah saymıyor ve kendini de Allah ile bir tutmuyor. Müslümanların Allah'tan başka ilâhı yoktur ve Muhammed onun peygamberidir. Burada hiçbir muamma ve sır yoktur.'

Sofya Andreyevna (Tolstoy'un arkadaşı) : 'Hangisi daha iyidir? Hıristiyanlık mı, Müslümanlık mı?'

Tolstoy: 'Benim için açıktır ki, Müslümanlık daha iyidir, daha üstündür.'

Kısa bir süre sustuktan sonra Lev Nikolayeviç Tolstoy tekrar eder: 'Müslümanlık mukayese edildiğinde Hıristiyanlıktan üstünlüğü görülür. Müslümanlık bana çok yardım etmiştir.'

Mikail Vasileyeviç (Tolstoy'un arkadaşı): 'Zaporojyeli Nekrasovçular(*) İslâm Dinine geçmişler...'

Lev Nikolayeviç Tolstoy. 'İnsan inkişaf edince (gelişince) dinin esasları da; Taoizm, Budizm, Hıristiyanlık da inkişaf ediyor. Bunların da hepsinin dinî esasları birdir. Zaman geçtikçe bu da birliğe ve sadeliğe getirip ulaştırıyor..."

(*) 1878 yılında Bulavin isyanı yatıştırıldıktan sonra ataman İknat Nekrasov'un rehberliği ile Türkiye'ye göçen Don Kazakları.

Bir dertli anne Yelena Vekilova

Ünlü yazar Tolstoy ve dertli anne Yelena arasındaki mektuplaşmaların üzerinden yaklaşık 80 yıl geçtikten sonra "Literetarnuya Gazeta"nın 7. sayısında (1991), General İbrahim Ağa Vekilov'un aile mektubu hakkında bir haber dosyası yayımlandı. Dosya, İslâm dininin bütün dogmalarını (nass-kaynak) kendinde toplayan eşsiz kitap Kur'an-ı Kerim'e ayrılmıştı. Bu teşebbüs, İslâm dininin esasları hakkında binlerce Rus okuyucusuna açık, abartısız bilgi vermek için güzel bir başlangıç idi.

Yazar Lev Tolstoy'un Yelena Vekilova'ya yazdığı mektuptan bölümlere yer veren gazete, "Çok teessüf ediyoruz ki, Yelena Vekilova'nın şahsiyeti hakkında hiçbir bilgimiz yoktur" itirafında da bulunmadan edememişti.

Azerbaycan'da bu soruya cevap verecek bir tek kimse vardı: General İbrahim Ağa'nın tek torunu olan, Profesör Leyla Galip kızı Vekilova. Asker bir ailenin kızı olan torun Vekilova ailesini şöyle anlatıyor:

"Babaannem Yelena, Tiflis'te subay toplantılarından birinde, dedem genç subay Ağaoğlu İbrahim Vekilov ile tanışmış. Bizim Vekilovlar nesli, Azerbaycan'ın kenar şehri Kazak'tandırlar. Zadegan (Beyzade) soyuna mensup neslimiz resmî olarak 350 yıldan fazladır devam etmektedir. Bizim so-

yumuz, kendi halkına, vatanına birçok savaşçı, âlim, yazar ve şair yetiştirmiştir.

İki genç, birbirini sever. Ancak onların saadetlerine yalnızca din farkı engel oluyordur. Azerbaycanlı İbrahim Vekilov Müslüman, Yelena Yermolayeva ise Provoslav (Hıristiyan) dinine mensuptur. O zamanki Rusya İmparatorluğu kanunlarına göre nikâh kıymak için eşlerden biri kendi dininden feragat etmek zorundadır. Ancak dedem de, babaannem de ailelerinden aldıkları dinî terbiyeye karşı çıkamamaktadır. Durum böyleyken İbrahim Ağa Vekilov, 'Rus Çarı'na müracaat eder. Uzun çekişmelerden sonra evlilik izni verilir. Fakat böyle evliliklerde yine dünyaya gelen çocuklar, Rus İmparatorluğu kanunlarına göre Provoslav (Hıristiyan) dinî terbiyesi almalıdırlar.

Böylece Yelena üç çocuğunu -kızı Reyhan, oğulları Boris ve Qleb'i vaftiz ettirir. Fakat babalarının ve akrabalarının etkisi ile çocuklar İslâm dinine meyleder ve Tolstoy'un telkini ile Müslüman olurlar..." (*)

Tolstoy ve Nakşibendiler

Tolstoy'un 80. yaş gününde Kazan-Tatar Türkçesinde yayın yapan gazete ve dergilerde L.N. Tolstoy hakkında pek çok anma yazısına yer verilir. Tatarların ünlü yazarları Abdullah Tukay, Fatih Emirhan, Fatih Kerimi gibi isimler, Tolstoy'u tanıtan makaleler yayımlar. 'Fikir', 'İdeal', 'Vakit', 'El-Islah' ve 'Şura' gibi basın yayın organlarında Tolstoy'un felsefesi anlayışı ve dünya edebiyatında ki yeri hakkında yazılar kaleme alınır. Bu arada bazı Tatar yazarların Tolstoy'la mektuplaşmaları da bahsi geçen yayın organlarında yer bulur.

(*) Kaynak: Şemistan Nazirli, Topoğraf General İbrahim Vekilov, Azerbaycan Devlet Kütüphanesi; Bakü "Zaman" 2002. Kayıt no: 71277 ve 70823.

Bu mektupların en dikkat çekeni ise 1909 yılında 'İktisat' dergisinin yazarı Fatih Murtazın'ın, Tolstoy'a cevaplaması için gönderdiği 5 soruluk yazındır. Tolstoy'un cevabı 9 Ocak 1910'da gelir. Tolstoy'un mektubunun Tatarca'ya tercümesi 'İktisat' dergisinin (1910) 11. sayısında yayımlanır.

Tolstoy cevabında; 'Aslında her din güzel, hayatın manasını ise dine inanan her insan aramalı ve insanlığı sevmeli' diyerek hümanist bir yaklaşım sergiler. Ancak işin ilginç tarafi ünlü Rus yazarın cevap mektuplarıyla beraber, derginin yazarı Murtazın'a, 'Hergün İçin Bir Hadis' adında bir kitapçıkta göndermesiydi. Bu kitapçıkta Tolstoy, Hz. Muhammed'in sözlerine yer verir ve ekler; "Bu ilahi (ezgi) kelimeler her türlü din ehli için gereklidir"(*)... Dergide çıkan cevap mektubunda Tolstoy, Arapça bilmediği için İslam'ı Rus misyonerlerinden öğrendiğini de itiraf etmektedir.

Prof. Dr. Elfine Sibgatullina'ya göre Tolstoy'un bahsettiği misyonerler Tatarlar arasında varolan (1860) ilginç bir sofi teşkilatıdır. Kurucusu Bahauddin Vaisov, Nakşibendî Tarikatı'na mensup olsa da dönemin sosyal ve yaşamsal gerekliliklerine ek olarak tarikat felsefesine yenilikler yükleyecek kadar da açık fikirlidir... Ancak Rus Çarı'na göndermiş olduğu mektuplarda hükümetin siyasetini tenkit ermesinden dolayı Bahauddin Vaisov sürgüne gönderilir.

Prof. Dr. Elfine Sibgatullina'ya göre Bahauddin Vaisov, Tolstoy ile görüşmüş ve bazı konularda ortak noktalarda buluşmuşlardır. Hatta Tolstoy Vaisov gibi devletten ve toplumdan ayrılma fikrine katılmıştır(**)

(*) Ravil Amirhanov. Tatarskaya Dorevolutsyonnaya Pressa (V Kontekste "Vostok-Zapad"), Kazan, Tatarskoye Knijnoye İzdatelstvo, 2002; s. 141-142.

(**) Tatar Edebiyatı Tarihi, II. Cilt, Kazan, Tataristan kitap neşriyatı, 1985.

3.BÖLÜM

TOLSTOY'UN İTİRAFLARI

Allah'a İnanmak

Hıristiyanlığın Ortodoks mezhebine göre vaftiz edildim ve çocukluk yıllarımda bu mezhebin görüşleri doğrultusunda eğitildim. Çocukluk ve gençlik yıllarımdaki öğrenim yaşantımda da yine bu inanç çizgisinde öğrenim gördüm. Ancak on sekiz yaşımdayken, ikinci yıldan sonra üniversite öğrenimimi yarıda bıraktığımda artık bana öğretilmiş görüşlerin hiçbirine inancım kalmamıştı. Geçmişte yaşadığım olaylara ve anılara dayanarak hüküm vermem gerekirse, aslında çok da inançlı biri sayılmazdım. Fakat buna rağmen çevremdeki insanların inançlarına saygı gösteriyor ve bana öğretilen bilgilere inanıyor, itimat ediyordum. Aslında işin gerçeği, bu itimat çok da kalpten inanarak değildi.

Benim dinî inançlarımdan kopuşum, kültürlü ve aristokrat tabakaya mensup insanlarda geçmiş dönemlerde nasıl olmuşsa ve şimdi de nasıl olmaya devam ediyorsa öyle olmuştu. Sanırım bu durum bir çok insan için aynı seyri takip etmektedir. Yani çevresindeki çoğunluk nasıl yaşıyorsa insan da öyle yaşıyor.

İnsanların büyük bir kısmı, inanç esaslarıyla hiçbir ortak noktası olmayan, hatta çoğunlukla ona ters düşen ilkelere bağlı olarak yaşıyorlar. İnanç öğretisinin yaşantımızda pek yeri yok; ne başka insanlarla olan ilişkilerimizde rastlıyoruz

ona, ne de bizzat kendi yaşantımızda onunla ilişkimiz oluyor. İnanç esaslarını herhangi bir yerde, yaşamdan uzakta ve yaşamdan bağımsız olarak kabulleniyoruz. O, herhangi bir zamanda karşımıza çıkınca da yaşamı içten hiç ilgilendirmeyen ve sanki sadece dıştan bir olaymış gibi karşılıyoruz.

Bir insanın dindar olup olmadığını, eski zamanlarda olduğu gibi şimdi de o insanın hayatından ve davranışlarından anlayabilmek oldukça güçtür.

İnanç, bugün ya da eski devirlerde olsun hep dış baskılarla ayakta tutulmaya çalışılmıştır ve insanlar ona sonsuz bir güven duyarak, yaşamlarında inanca bütünüyle yer verememişlerdir. İnanç, bugün artık bilimlerin ve inanç esaslarıyla ters düşen hayat deneyimlerinin etkisi altında erimektedir ve erimiştir.

İnsanların büyük bir bölümü, kendisine daha çocuklukta öğretilen inanç öğretisinin kendisinde sanki hiç bozulmadan varlığını devam ettirdiğini zanneder; oysa ki aslında bu öğretiyi, o inancı çoktan kaybetmiştir.

Bu durum insanların çok büyük bir çoğunluğunda sanırım aynıdır. Elbette bizim gibi eğitim görmüş insanlardan, yani kendi kendine karşı samimî davranan insanlardan bahsediyorum; yoksa inandıkları dinlerini, dünyevî amaçlarına alet eden insanlardan değil. Aslında bu tip insanlar gerçek inançsızlardır; çünkü, inanç onlar için herhangi bir dünyevî amaca ulaşmak için araç durumundadır. Bu ise şüphesiz ki asla inanç değildir. Bazı insanlar, bilginin ve hayatın ışığının yıktığı o çürük binanın kalıntılarını çoktan silip süpürmüş, bazıları ise bunu henüz fark edememişlerdir.

Evet, Allah'a inanıyordum; daha doğru söylemek gerekirse Allah'ı inkâr etmiyordum ama nasıl bir Allah'a inanıyordum, işte bunu anlatamazdım.

Yalnızca, kendi adıma tek gerçek olduğuna inandığım şeyi, ulaştığım bu gerçek bilgiyi yazılarımda diğer insanlara

öğretiyordum. Yani benim şimdi sürdürdüğüm gibi yaşamak gerektiğini ve insanın en rahat yaşadığı yerin ailesinin yanı olduğunu anlatıyordum insanlara. Yaşantım böyle sürüp gidiyordu. Fakat yaşantımın bu akışa girmesinden beş yıl sonra tuhaf bir şeyle karşılaştım. Bazı anlarda zihnimi birdenbire kuşkular sarıyordu. Sanki yaşam böyle anlarda duruyor, zaman akmıyordu. Nasıl yaşamam, ne yapmam gerektiğini bilmiyor gibi oluyordum. Dengemi yitirdim ve melankoliye düştüm. Fakat bu durum kısa bir süre sonra geçti. Yaşantımı kaldığı yerden, yine eskiden olduğu gibi sürmeye başlamıştım ki, bu kuşku anları daha sık, hem de öncekine göre çok daha yoğun bir hâlde tekrar etmeye başladı. Hayatımın durduğu bu anlarda hep aynı sorular ortaya çıkıyordu:

Niçin? Peki, ya sonra ne olacak?

Başlangıçta bunların anlamsız, saçma sorular olduğunu düşündüm. Sanıyordum ki, bunların cevapları belli, ortada olan cevapları var ve ben bu cevaplara kolayca ulaşacağım. Her şeyden önce bu soruların çözümü ile uğraştığımda meselenin ortadan kalkacağını düşünüyordum. Fakat bununla uğraşacak zamanım yoktu. Eğer günün birinde canım isterse cevaplan bulabilirim diye düşünüyordum. Ancak sorular gittikçe daha sık ortaya çıkmaya ve çoğalmaya başladılar; üstelik bu sorular, cevaplarını bulmanın çok güç olduğu sorulardı. Durmadan aynı yere düşen noktalar gibi, bu cevapsız sorular da kara bir leke halinde toplanıp büyüyordu. Bir iç hastalık nedeniyle acı çeken bir insanın hâli nasılsa, benim hâlim de öyleydi. Önce hastanın önem vermediği küçük işaretler belirir, sonra bu işaretler gittikçe daha sık tekrarlanır ve zamanla kurtulmanın imkânsız olduğu bir ıstırap haline gelir. Acı giderek büyür ve hasta düşünmeye vakit bulamaz olur. O zaman şunu fark eder ki, kendisinin sağlık içinde yaşarken pek fazla önemsemediği şey, aslında dünyada onun için en önemli olan şeydir: Yani, ölümdür.

Yaşantım sanki durmuştu; sadece nefes alıyor, yiyor, içiyor ve uyuyordum. Ancak bunları yapıyorum diye yaşadığımdan bahsetmem mümkün değildi; çünkü ruhumu rahatlatacak ve aklımı tatmin edecek bir arzum yoktu. Aslında şunu da çok iyi biliyordum ki, bir arzum olduğunda, onu gerçekleştirsem de gerçekleştirmesem de sonunda bir şey değişmeyecekti.

Yaşamayı sürdürüyordum ama bu sadece yaşam fonksiyonlarımı sürdürmekten ibaretti. Bir uçurumun başına gelmiştim ve önümde yok oluştan başka bir şey olmadığını çok iyi görüyordum. Ulaştığım sonuca kayıtsız kalmam imkânsız olduğu gibi, önümde yalnızca acı ve gerçeğin durduğunu görmemek için gözlerimi kapatmam da imkânsızdı. Yaşadığım tam bir perişanlıktı.

Bir seyyahla, onun çölde karşılaştığı yırtıcı hayvanları anlatan o şark masalını kim bilmez ki! Seyyah, yırtıcı bir hayvandan kurtulmak için kendini kurumuş bir kuyuya atar. Tam o anda, kuyunun dibinde onu yutmak için ağzını açmış bekleyen bir ejderha görür. Yırtıcı hayvan tarafından parçalanmamak için yukarı çıkmaya cesaret edemeyen ama ejderha tarafından yutulmamak için aşağıya da atlayamayan bu zavallı seyyah, kuyunun duvar taşları arasında boy vermiş bir dalı yakalar ve ona sımsıkı tutunur. Az sonra elleri uyuşmaya başlar ve kendisini her iki tarafta bekleyen felâketin kucağına düşeceğini anlar; ancak dala hâlâ sımsıkı tutunmaktadır. O sırada birkaç farenin, onun tutunduğu delğn çevresinde dolaşmakta ve dalı kemirmekte olduğunu görür. Dal kopacak ve o da canavarın ağzının ortasına düşecektir. Seyyah bunu görünce kurtulma ümidinin artık hiç kalmadığını anlar. Çaresizlik içinde çevresine bakarken, dalın yapraklarında bal damlaları görür; dilini uzatır ve bunları yalamaya başlar. İşte, ben de aynen bu seyyahın benzeriydim; ölüm ejderhasının kaçınılmaz bir şekilde beni beklediğini, beni parçalamaya hazır olduğunu bildiğim hâlde, son bir

ümitle hayatın dallarına tutunuyordum ve bu azaba niye düştüğümü de aklım bir türlü almıyordu. Bana o güne kadar teselli vermiş olan balı yalamayı deniyordum; ancak bal artık tat vermez olmuştu. Ölüm ejderhası ağzını açmış beni yutmak için beklerken, yaşamın kemirgen fareleri de tutunduğum dalı kopartmaya çalışıyorlardı. Bense artık sadece kendilerinden kaçamayacağım o ejderha ile fareleri görüyor, gözümü onların üzerinden ayıramıyordum. Üstelik bu bir masal değildi; gerçeğin ta kendisiydi. Bu, aksinin ispatlanamayacağı ve herkesin algılayabileceği bir gerçektir.

Soru: "Ne için yaşıyorum?"

Cevap: "Sonsuz büyük mekânda, sonsuz zaman irinde, sonsuz küçük parçacıklar, sonsuz küçük bileşimler içinde değişirler ve sen eğer bu değişimlerin yasalarını kavrayamamışsan, yeryüzünde niçin yaşadığını da kavrayamamışındır."

Aynı şekilde düşünce anında kendi kendime şöyle diyordum: "Bütün insanlık, onu yöneten manevî ilkelere ve ideallere dayanarak gelişiyor. Bu idealler dinlerde, bilimlerde, sanatlarda, devlet şekillerinde ifadesini buluyor. Bu idealler gittikçe yükselmekte ve insanlık da gittikçe daha yüksek mutluluğa tırmanmaktadır. Ben de insanlığın bir parçasıyım. Bu nedenle benim görevim, insanlığın ideallerini öğrenmek ve bunların gerçekleştirilmesine katkıda bulunmaktır."

Zihin gücümün zayıf olduğu sıralarda bu cevapla yetindim. Ancak yaşamın sorusu içimde bütün netliğiyle uyanır uyanmaz, bu teori de birdenbire yıkılıverdi. Bilimlerin, insanlığın küçük bir bölümünün araştırılmasından çıkardığı ve genel geçer sonuçlar olarak sunmaya çalıştığı vicdansız vurdumduymazlığı ile insanlığın ideallerinin yer aldığı bu felsefenin birçok yönünün karşıtlıklar yığını olması bir yana, bu felsefenin aptalca demeyeyim ama şaşılacak noktası şuydu: Her insanın karşısına çıkan "Ben neyim?" ve "Ben niçin yaşıyorum?" ya da "Benim görevim ne?" sorularını cevaplandır-

mak istiyorsak, önce şu soruyu çözmemiz gerekiyor; "Bizim yalnızca çok küçük bir zaman diliminde, çok küçük bir parçasını bildiğimiz o bütünün ve insanlığın varlığının anlamı nedir?"

İnsan, bunu yanıtlayabilmek için öncelikle bu bahsi geçen sırlarla dolu insanlığı, yani daha kendini bile kavrayamamış insanlardan kurulu insanlığın ne olduğunu kavramak zorundadır.

Kendine "Nasıl yaşamalıyım?" sorusunu samimiyetle soran insan, deneysel bilimlerin bu soruya verdiği "Sonsuz evrendeki zaman ve birleşme imkânları bakımından sonsuz parçacıkları araştır; sonra kendi hayatını anlayacaksın?" şeklindeki cevapla nasıl tatmin olmuyorsa, aynı insan şu cevapla da yetinemeyecektir: "Başlangıcını ve sonunu hiç bilmediğimiz ve belki de en küçük parçacığını bile tanımadığımız insanlığa ait bütün yaşam anlayışlarını araştır; işte o zaman kendi yaşamının anlamını kavrayacaksın!"

Hiç Olabilmek İçin

Hastalık, yaşlılık ve ölümü hiç görmemiş ve onların ne olduğunu bilmeyen genç, mutlu prens Sakya-Muni, bir gezinti sırasında görünüşü perişan, dişleri dökülmüş, salyaları akan bir ihtiyara rastlar. O zamana kadar ihtiyarlığın ne olduğunu bilmeyen prens, şaşkınlık içinde arabacısına bunun ne olduğunu, adamın nasıl olup da bu acınası ve itici hale düştüğünü sorar. Bunun bütün insanların ortak kaderi olduğunu, kendisi kral oğlu olsa bile aynı şeyin kendi başına gelmesinin de mukadder olduğunu öğrenince gezisine devam edemez ve bu konuda düşünmek için geri dönmek ister. Tek başına bir köşeye çekilerek günler boyunca düşünür ve anlaşılan sonunda bir teselli bulur. Çünkü yine keyifli ve mutlu olarak geziye çıkar. Bu defa karşısına vücudu şişler içinde, güçsüz ve gözlerinin feri sönmüş hasta bir adam çıkar. O güne kadar hastalığı hiç bilmeyen prens arabayı durdurur ve

arabacıya bunun ne olduğunu sorar. Bunun hastalık olduğunu, herkesin başına gelebileceğini, sağlıklı ve mutlu bir kral oğlu olan kendisinin bile aynı hastalığa yakalanabileceğini öğrenince yine neşesini ve cesaretini kaybeder, geri dönmeyi emreder. Daha önce olduğu gibi yine düşüncelere dalarak teselli arar. Aradığı teselliyi yine bulur ki, üçüncü kez gezintiye çıkar. Bu üçüncü gezisinde yine bir manzara ile karşılaşır. Bir şeyin insanlar tarafından taşınmakta olduğunu görür. Arabacıya sorar:

-Bu nedir?

-Bir cenaze efendim.

-Cenaze ne demek?

-Bu herkesin sonudur.

Prens ölüye yaklaşır, örtüyü açar ve yüzüne bakar.

-Şimdi ne yapacaklar onu? diye sorar.

-Onu gömecekler.

-Niye?

-Çünkü artık kesinlikle canlanmayacak ve gelecekte ondan sadece pis bir koku ve kurtçuklardan başka hiçbir şey kalmayacak.

-Ve bu insanların kaderi öyle mi? Benim de mi? Beni de gömecekler, benden geriye de pis bir kokudan başka bir şey kalmayacak, öyle mi? Beni de kurtçuklar mı yiyecek?

-Evet.

-Geri dönelim. Artık gezmek istemiyorum ve bir daha da bunu istemeyeceğim.

Sakya-Muni bu defa bir teselli bulamadı ve yaşamın en büyük dert olduğu sonucuna vardı. Bütün gücünü, kendini ve başkalarını bundan kurtarmaya harcadı. Yaşamdan öyle kurtulsunlar ki, ölümden sonra da hiçbir biçimde tekrarlanmasın ve yaşam kökünden kazınmış olsun.

Yaşamın sorusuna cevap verdiği zaman, insan bilgeliğinin kesin cevaplan bu doğrultudadır.

Sokrates: "Maddî hayat bir derttir ve yalandır. Bu yüzden maddî hayatın yok edilmesi bir mutluluktur ve biz bunu dilemeliyiz." der.

Schopenhauer: "Hayat, olması gereken bir şeydir ama bir derttir; hiçliğe geçiş ise hayattaki tek mutluluktur." der.

Hz. Süleyman: "Dünyadaki her şey: delilik ve bilgelik, zenginlik ve yoksulluk, sevinç ve acı; bunların hepsi boştur, hiçtir. İnsan ölüp gider ve ardında hiçbir şey kalmaz. Ve bu saçmadır." der.

Buda: "Istırabın, acının, güçten düşmenin, ihtiyarlığın ve ölümün kaçınılmazlığının bilinciyle yaşanmaz. İnsan kendini hayattan, hayatın her imkânından kurtarmak zorundadır." der.

Bilimlerin içinde dolaşmam beni çaresizlikten kurtaramadığı gibi, bu çaresizliğimi daha da arttırdı. Bu bilimlerden biri yaşamın sorusuna hiç cevap vermedi. Bir başka bilim ise diğerinin tersine soruma doğrudan cevap vererek benim çaresizliğimi onayladı ve bana gösterdi ki, ulaştığım sonuç benim yanılmışlığımın, benim hastalıklı ruh hâlimin meyvesi değil. Yani, benim doğru düşündüğümü ve insanlığın dâhileriyle aynı sonuçlara vardığımı onayladı.

Bunda yanılma yok; her şey boş ve ölüm yaşamdan çok daha iyi. İnsanın yaşamdan kendini mutlaka kurtarması gerek. Hiç doğmamış olana ise ne mutlu.

Bilinmeyeni Bulmak

Çözümü bilimde bulamamıştım ve bu çözümü yaşamda aramaya başlamıştım; umudum onu çevremdeki insanlarda bulabilmekti. Böylece insanları gözlemlemeye başladım. Beni çaresizliğe sürükleyen bu sorulara karşı diğer insanların nasıl bir tavır takındıklarını merak ediyordum.

Peki, öğrenim seviyeleri ve yaşam tarzlarıyla bana benzeyen bu insanlar nasıl bir cevap bulmuşlardı? Gördüm ki, benim çevremdeki bu insanlar, içinde bulunduğumuz bu korkunç durumdan kurtulmak için dört farklı çıkış yolu bulmuşlardı.

Birinci çıkış yolu bilgisizlik yoluydu ve bu yol şundan ibaretti: Hayatın bir belâ ve saçmalık olduğunu bilmemek ve kavramamak.

İkinci çıkış yolu ise Epikürcü çıkış yoluydu. Bu düşüncenin esası şuydu: İnsan hayatın umutsuzluğunu bilse de, onun sunduğu nimetleri tatmaktır.

Benim çevremdeki insanları çoğunluğu yaşama imkânını ancak böyle buluyordu. İçinde bulundukları şartlar onların dertten çok nimet kazanmasını sağlıyor ve ahlâkî duyarsızlıkları sayesinde unutma imkânı buluyorlardı. Bu ahlâksızlık ve duyarsızlıklarına rağmen iyi durumda olmaları ise sadece bir rastlantıdır.

Çağımız insanlarının büyük çoğunluğu böyle düşünmekte, böyle hissetmektedir. Bu insanlardan bazılarının düşünce ve hayal güçlerinin felcini bir felsefe diye ilân etmeleriyse bu insanları yaşamın sorusunu görmemek için balı yalamayı sürdürenler grubundan ayırmaz. Benim bu insanlara uymam da mümkün değildi. Onların hayal gücünün duyarsızlığı bende olmadığı için, yapay olarak da bunu sağlayamazdım. Gözlerimi, onları bir kere görmüş olan herhangi bir insan gibi, farelerden ve ejderhadan çeviremezdim.

Üçüncü çıkış yolu, güç ve enerjinin yoluydu. Esası şuydu: İnsan, hayatın dert ve saçmalık olduğunu anlayınca onu yok etmelidir.

Dördüncü çıkış yoluysa zayıflık yoluydu ve bunun esası şuydu: İnsan, yaşamın dert ve saçmalık olduğunu kavradığı ve bu yaşamdan bir şey çıkmayacağını bildiği hâlde onu sürdürmeye son vermez.

Bu grubun insanları ölümün hayattan iyi olduğunu bilirler. Fakat onlar yanılgılarına bir an önce son vererek kendilerini öldürecek akıllıca davranma gücüne sahip olmadıkları için, sanki bir şeyler bekliyor gibi davranırlar. Bu zayıflığın yoludur; çünkü eğer ben daha iyi olanı biliyorsam ve buna gücüm de yetiyorsa, kendimi daha iyi olana vermekten neden geri kalacaktım? İşte, ben bu gruptaydım.

Benim grubumun insanları kendilerini o korkunç çelişkiden çeşitli şekillerde kurtarıyorlardı. Aklımı ne kadar zorlasam da, bu dördüncü çıkış yolunun yanına bir beşinci yol koyamıyordum. Sadece bazı çareler vardı. Bu çarelerden biri, yaşamın saçmalık ve dertlerden oluştuğunu, boş olduğunu ve bu yaşamı sürdürmemenin daha iyi olduğunu kavramamaktı. Fakat bunu bilmemek benim için mümkün değildi. Bunu bir kere görmüştüm ve bilmezlikten gelemez, gözlerimi bundan çeviremezdim.

İkinci çare, hayatı olduğu gibi kabullenmek ve geleceği düşünmemektir. Ancak ben bunu da yapamazdım. İhtiyarlık, acı ve ölümün var olduğunu bildiğim hâlde Sakya-Muni gibi ava gidemezdim. Yaşam gücümün çok güçlü olmasına rağmen, kısa bir süre için bana zevk veren anlık tesadüflerden hoşlanmıyordum.

Üçüncü çare, yaşamın bir belâ ve bir delilik olduğunu anladıktan sonra ona son vermek, intihar etmekti. Bunu kavramıştım ama sebebini ben de bilmem, kendimi öldürmeyi hiç denemedim.

Dördüncü çare ise, Hz. Süleyman'ın ve Schopenhauer'in durumunda yaşamak, yaşam denilen şeyin bana yapılan aptalca bir şaka olduğunu bilmek ama yine de yaşamaktır; yıkanmak, giyinmek, yemek yemek, konuşmak, hatta kitap yazmaktır. Bu benim için iğrenç bir şeydi; acı ve ıstırap doluydu ama yine de bu şekilde yaşamımı sürdürdüm.

Aklım, yaşamın akılsızca bir şey olduğunu kabul etmişti. Eğer daha yüksek bir akıl yoksa -ki yoktur ve varlığı hiçbir şeyle ispatlanamaz- o hâlde bence akıl, yaşamın oluşumunu meydana getirir. Akıl olmasa, benim için yaşam da olmaz. Fakat bu akıl eğer yaşamın sebebi ise, yaşamı nasıl inkâr edebilir ki? Ya da tam tersine yaşam olmasa, benim aklım da olmaz; yani akıl yaşamın yaratığıdır. Yaşam her şeydir. Akıl yaşamın meyvesidir ve bu akıl bu yaşamı inkâr etmektedir. Bu noktada doğru olmayan bir şeyin var olduğunu hissediyorum.

Yaşamın boş olduğunu gözlemlemek, öyle büyük bir akıllılık değil. Bu düşünce en eski çağlardan beri dile getirilir; hem de en basit insanlar tarafından bile. Fakat bu insanlar yine de yaşamışlardır ve yaşıyorlar. Herkes nasıl oluyor da yaşamayı sürdürüyor ve yaşamın akla uygunluğundan bir an olsun şüphe etmiyor, bunu anlayamıyorum.

Bilgelerin bilgelikleriyle onaylanmış olan bilgim bana şunu göstermişti ki, dünyada var olan canlı cansız her şey son derece bilgeceydi; yalnızca benim durumum çok aptalcaydı. Bu ahmaklar, yani insanların büyük bir çoğunluğu, dünyadaki canlı cansız tüm varlıkların yapısı hakkında en ufak bir şeyi bile bilmeden yaşıyorlardı. Fakat sonuçta bu insanlar yaşıyorlardı ve yaşamlarının da son derece akla uygun şekilde düzenlenmiş olduğuna inanıyorlardı.

Bütün bu düşünceler aklıma şu soruyu getirdi: "Ya henüz bilmediğim bir şey varsa?" Cehalette işte aynen böyle çalışır. Cehalet hep aynı şeyi söyler ve eğer bilmediği bir şey karşısına çıkarsa onun saçma olduğunu söyler. Aslında insanlık bir bütündür; yani yaşamış olan ve yaşayan tüm insanlar sanki hayatın anlamını kavramış gibi davranırlar. Çünkü onu kavramamış olsalardı, yaşayabilmiş olamazlardı.

Bilgeliğimiz ne kadar kesin olsa da, yine de yaşamın anlamını öğrenmeyi bahşetmedi bize. Yaşayan bütün insanlar, milyonlarca insan, yaşamın anlamından hiç şüphe etmiyor.

En karanlık çağlardan bugüne gelinceye kadar, yaşamın boş ve anlamsız olduğunu bana da ispat eden o görüşleri tanıyan tüm insanlar, buna rağmen yine de yaşamış ve yaşama yine de bir anlam vermişlerdir.

Benim içimdeki ve çevremdeki her şey, maddî ve maddî olmayan ne varsa, hepsi onların yaşam hakkındaki bilgilerinin meyvesidir. Zekâmın bu yaşamı yargılama ve lanetlememe yarayan araçları benim tarafımdan değil, onlar tarafından meydana getirilmiştir. Ben doğdum, eğitildim, büyüdüm. Onlar demiri yeryüzüne çıkardı ve işledi, onlar ormanı açmayı öğretti, onlar inekleri ve atları ehlileştirdi, onlar ekin ekmeyi öğretti, onlar birlikte yaşamayı öğretti, onlar yaşantımızı sağlam biçime soktu, onlar bana düşünmeyi, konuşmayı ve yazmayı öğretti. Yiyip içmem, giyinmem ve ders görüp eğitilmem onlar sayesinde oldu. Onların eseri olan ben, yine onların düşünce ve sözleriyle düşünerek onlara diyorum ki, bunların hepsi boş ve anlamsızdır. "Bunda bir yanlışlık var!" diyordum kendi kendime. Fakat bu yanlışlık neydi, işte onu bulamıyordum.

Yakınımdaki insanların oluşturduğu dar çevreye baktığımda, o soruyu anlamayan bir çok insan görmüştüm. Soruyu anlamış ya da anlamaya çalışan bir çok insan ise yaşamın sarhoşluğu içinde onu susturmuştu. Diğer yandan onu anlayan ve yaşamlarına son verenler ile ne kadar kaçmaya çalışsalar da, en sonunda onu anlayan ve yaşamlarını çaresizlik içinde sürdürme zayıflığını gösterenler de vardı. Bu tahsilli, zengin ve avare insanlardan oluşan benim de dahil olduğum dar çevrenin bütün bir insanlık demek olduğu yanılgısı içinde yaşamıştım. Bir zamanlar yaşamış ve şimdi yaşamakta olan milyonlarca insan, birer insan değil, sanki bir tür hayvandı.

Allah'la Birleşme

Tahsillilerin ve bilgelerin temsil ettiği şekliyle, yani akıl yoluyla elde edilen bilgi, yaşamın anlamını inkâr etmektedir. İnsanlığın büyük bir bölümü ise, bu anlamı akla dayandırılmamış bilgide görmektedirler. Akla dayandırılmamış bu bilgi ise inançtır; yani benim reddetmem gerektiğine inandığım inanç; bir ya da üçlü bir Tanrı'ya, dünyanın altı günde yaratılmış olduğuna, şeytana, meleğe ve benim aklımı kaybetmediğim sürece kabul edemeyeceğim her şeye duyulan inanç.

İçinde bulunduğum durum dehşet vericiydi. Biliyordum ki, akla dayalı bilgi yolunu izlediğimde yaşamı inkârdan başka bir şey bulamayacaktım. Akla dayalı bilgiden çıkan sonuç da şuydu: Hayat bir belâdır ve insanlar bunu bilirler. Yaşamamak, insanların kendi elindedir. Fakat onlar yine de yaşadılar ve yaşıyorlar. Ben de hayatın anlamsız bir şey, bir belâ olduğunu çok iyi bildiğim hâlde yaşadım ve yaşıyorum. Yaşamın anlamını kavramak için kendimi akıldan kurtarmalıyım; yani bu anlam olmadan var olamayan akıldan. İnançtan çıkabilecek en iyi sonuç işte buydu.

İçine düştüğüm çelişkilerle beraber iki yol açılıyordu önümde: Ya benim akla yatkın dediğim şey benim düşündüğüm kadar akla yatkın değildi ya da bana saçma görünen şey düşündüğüm kadar saçma değildi. Böylece, akla dayalı bilginin ilerleyişini gözlemlemeye başladım.

Akla dayalı bilginin ilerleyişini gözlemlediğimde ve sonuçlarını kontrol ettiğimde, ortaya çıkan sonuçları tamamıyla doğru buldum. Hayatın bir hiç olduğu sonucu kaçınılmaz olarak karşıma çıkıyordu. Ben niçin yaşayayım? Benim bir gölgeyi andıran yok oluşlu yaşamımdan gerçeğe ve ölümsüzlüğe dair ne çıkar? Bu ölümsüz dünyada benim ölümlü varlığımın anlamı nedir? Bu gibi soruları cevaplandırmak için hayatı araştırmaya kalkışıyordum.

Yaşadığım bütün sorularımın çözümü, anlaşılacağı üzere beni tatmin etmiyordu. Çünkü benim sorum ilk bakışta her ne kadar yalın görünse de, ölümlüyü ölümsüzlük yoluyla açıklamaya ya da tersine daveti kapsıyordu. Kendime soruyordum: "Benim yaşamımın zaman, sebep ve mekân dışı anlamı nedir? Yaşamımın zamana, sebebe ve mekâna bağlı anlamı nedir?" Derin ve zahmetli bir düşünme eyleminden sonra cevabım her defasında şu oluyordu: "Hiç!" Gözlemlerimde hep ölümlüyü ölümlüyle, ölümsüzü ölümsüzle karşılaştırmıştım. Bunu başka türlü de yapamazdım; çünkü bundan başka yapılabilecek bir şey yoktu. Bundan dolayı vardığım sonuç olması gerektiği gibiydi: "Kuvvet kuvvettir, sonsuzluk sonsuzluktur, hiçlik hiçliktir." Bundan başka bir sonuca ulaşmam mümkün değildi. "Nasıl yapmalıyım?" sorusunu nasıl sorarsam sorayım, onun cevabı "Allah'ın yasasına göre!" olacaktır. "Benim şimdiki hayatımdan ne çıkar?" "Sonsuz azap ya da sonsuz mutluluk." "Ölümün mahvetmediği anlam nedir?" "Sonsuz olan Allah ile birleşmedir; cennettir." Böylece şunu zorla kabul etme durumuna geldim: O döneme kadar bana göre biricik ve kesin sayılan akla dayalı bilginin yanında, bütün insanlığın akıl dışı bir başka bilgisi vardı. Bu bilgi, insana yaşamak ve yaşamını sürdürmek imkânı veren yaratıcının kurgusuna olan inançtı.

İnancın bütün akıl dişiliği benim için o güne kadar ne ise, öyle kaldı; fakat onu kabul etmek zorunda kaldım. Çünkü yalnızca o, insanlığın yaşamın anlamına dair sorduğu sorulara cevaplar buluyor ve bunun sonucunda da yaşama imkânı sağlıyordu.

Akla dayalı bilgi beni hayatın saçma bir şey olduğunu kabullenmeye sürüklemişti; yaşamım durmuş, donuklaşmış ve ben de onu yok etmek arzusuna kapılmıştım. İnsanlara, bütün insanlığa bakıyordum ve görüyordum ki, insanlar yaşıyorlardı. Üstelik yaşamın anlamını bildiklerini iddia ediyorlardı. Sonra kendime baktığımda görüyordum ki, ben

yaşamın anlamına dair sorulara cevaplar bulduğum sürece yaşıyordum. Diğer insanlara olduğu gibi bana da yaşamın anlamını ve yaşama imkânını inanç vermişti.

Başka ülkelerin insanlarına, çağdaşlarıma ve ölmüşlere baktığımda, yine aynı şeyi görüyordum. İnsanlığın başlangıcından itibaren, yaşamın olduğu her yerde, yaşama imkânını ve iradesini inanç veriyordu. İnancın ana çizgileriyse her yerde hep aynıydı.

'Allah'ı bulmak gerek'

İnanç hangi cevapları verirse versin ve bu cevapları kime verirse versin, inancın verdiği her cevap insanın ölümlü varlığına sonsuzluk anlamı katıyordu; yani acılarla, fedakârlıklarla ve ölümle yok olmayan bir anlam. Bu demektir ki, yaşamanın anlamı ve imkânı yalnızca inançta bulunabilir. Peki inanç nedir? Şunu kavradım ki, inanç yalnızca görülmeyen varlıkların açığa çıkması, yalnızca vahiy değildir. (Bu, inancın özelliklerinden yalnızca birinin tanımıdır.) İnsanın Allah ile ilişkisi değildir. (Önce inancı sonra Allah'ı tanımlamak gerekir. Yani, Allah aracılığıyla inancı değil.) Dinî kabul, inancın çoğunlukla insanın Allah ile ilişkisi ve insana söylenmiş olan şeylerin kabul edilmesi olarak anlaşılır. Oysa inanç, insan yaşamının ya da anlamının öğrenilmesidir. O sayede insanın kendi varlığını yok etmeyerek yaşamını sürdürdüğü şeydir. İnanç, yaşamın gücüdür. İnsan yaşıyorsa, bir şeylere de inanıyordun Eğer ona bir şeylerin yaşamayı emrettiğine inanmasa, o zaman yaşayamaz. İnsan, ölümlünün bir gölgeden ibaret olduğunu kavrıyorsa, o zaman sonsuz olana inanmak zorundadır. Çünkü inançsız yaşanamaz. Bugün bütün o iç çatışmalarımın başlangıcını ve gidişatını hatırladığımızda ürperiyorum. İnsanın yaşayabilmesi için ya sonsuz olanı görmemesi ya da bir cevaba ulaşmış olması gerekir. Benim böyle bir cevabım vardı ama ölümlüye inandığım sürece ona ihtiyaç duymuyordum. Akılla onu sınamaya başladığımda,

aklın ışığı karşısında o zamana kadar geçerli olan bütün açıklamalar silinip gitti ve ölümlüye inanmaya son verdiğim zaman geldi artık. Bildiğim şeylerin akla yatkın temellerine dayanarak, kendime yaşamın anlamını verebilecek bir açıklama çıkarmaya başladım. Fakat bir açıklama bulmak mümkün olmuyordu; insanlığın en seçkin bilgeleri ve dehâlarıyla aynı sonuca ulaşıyordum:

Cevabı deneysel bilimlerde aradığımda ne yapmıştım?

Ne için yaşamakta olduğunu bilmek istemiş ve bu amaç için benim dışımda olan her şeyi araştırmıştım. Farklı konularda pek çok şey öğrenmiştim ama asıl ihtiyaç duyduklarıma dair hiçbir şey bulamamıştım.

Cevabı felsefî bilimlerde aradığımda ise, benimle aynı durumda olan ve niçin yaşıyorum sorusuna cevap bulamayan yaratıkların düşünce yapısını araştırmıştım. Tabiî ki kendimin de bildiği şeyden başkasını öğrenememiştim; yani, insanın hiçbir şey bilemeyeceğini.

"Ben neyim?" Cevap: "Ölümlü olanın bir parçası." İşte, bütün mesele bu kelimelerde saklı.

İnsanlık, her zekî çocuğun kendiliğinden ağzından dökülebilecek bu basit soruyu, sanki benden önce kimse sormamış gibi kendine soruyordu.

Hayır, bu soru insanlar var edildiği ilk andan beri sorulmuş ve cevap aranmıştır. İnsanlar var edildiği andan, daha en baştan belliydi ki, bu sorunun çözümü için ölümlüyü ölümlüyle, sonsuzu da sonsuzla ölçmek hep yetersizdir. İnsanlık, yaratıldığı andan bugüne kadar ölümlünün sonsuzla ilişkisini aramış ve bunu kelimelere dökmüştür.

Ölümlünün sonsuzla karşılaştırıldığı yaşamın anlamını içeren bütün o kavramları -Allah, özgürlük, iyilik vs.- hepsini mantıkî bir incelemeden geçirelim. Bu kavramlar aklın eleştirisini kaldıramazlar. Çok korkunç değilse bile, bizim kibir ve avuntuyla kendimizi kandırmamız çok gülünç ve

çocukça bir şey değil midir? Hani saati parçalayıp zembereğini bozan, onu bir oyuncak gibi kullanan ve sonra da "Saat artık niye çalışmıyor?" diye şaşıran çocuklar gibi.

Sonlu ile sonsuz arasındaki çelişkinin çözümü kaçınılmaz ve çok önemlidir. Aynı şekilde yaşamı mümkün kılan, yaşama dair soruların cevabı da öyle. Her yerde, her zamanda ve bütün milletlerde bulduğumuz bu yegâne çözümü -bu çözüm, içinde insanların yaşamlarının kaybolduğu bir zamanın sonucudur; benzerini bir daha bulamayacağımız kadar güç bir çözüm- sırf herkese özgü olan ve cevap bulamadığımız o soruyu tekrar sormak için sorumsuzca yıkıyoruz.

Sonsuz bir Allah kavramı; ruhun kutsallığı kavramı; insanî şeylerin kutsallığı kavramı; insanî şeylerin Allah'la birlikteliği; ruhun niteliği ve iyi ile kötü konusundaki insan tasarımları, işte bütün bunlar, insan düşüncesinin uçuk sonsuzluğunda ortaya getirilmiş kavramlardır. Onlar olmazsa yaşamın kendisi de olmaz.

İnsanlığın bütün bu düşünce emeğini bir yana atarak, her şeyi yeni baştan ve kendi düşüncelerime göre kurmak istiyordum. O zamanlar böyle düşünüyordum. Bu düşüncelerin temelleri içimde zaten mevcuttu. Şunu artık iyice kavramıştım ki: İnancın verdiği cevaplarda insanların en derin bilgeliği saklıydı ve akla dayanarak onları yadsımaya hakkım yoktu. Bu cevaplar sadece ve sadece yaşamın sorusuna cevap veriyordu.

Hıristiyanlığı Kabul Edemiyorum

Artık her türlü inancı kabullenmeye hazırdım. Ancak bu kabulleniş bana pek huzur vermiyordu. Bir inancı kabullenirken ondan istediğim şey benden aklın inkârını istememesi ve bir yalan olmamasıydı. Budizm'i ve İslâmiyet'i kutsal kitaplarına müracaat ederek incelemeye başladım; her şey-

den önce kutsal metinlerden ve çevremde yaşayan dindar insanlardan başlayarak Hıristiyanlığı incelemeye koyuldum.

Doğal olarak her şeyden önce kendi çevremdeki inançlı insanlara yöneldim. Ardından bilginlere, Ortodoks ilâhiyatçılara, papazlara, yaşlılara, yeni akıma mensup Ortodoks ilâhiyatçılara ve hatta yeni Hıristiyanlar diye nitelenenlere yöneldim; hani şu "Mutluluk, ruhun kurtuluşu inancına bağlıdır." diye vaaz edenlere. Bu dindar insanlara bağlandım ve onları yaşamın anlamını içinde gördükleri inançlarının nelerden ibaret olduğu konusunda sorguya çektim.

Akla gelebilecek her türlü itirafta bulunduğum ve her türlü zihniyet kavgasından uzak durduğum hâlde, bu insanların inancını kabul edemiyordum. Onların inanç diye nitelendirdikleri ve kabullendikleri şeyin bir açıklama değil, daha ziyade yaşamın anlamının bir çeşit yok edilişi olduğunu gördüm. Onlar, beni inanca götüren yaşam sorusunu cevaplamak adına inançlarına sımsıkı bağlanmış değillerdi; tam tersine bana yabancı olan başka inanış ve amaçlar için bağlanmışlardı.

Bu insanlarla bir araya her gelişimde içimi dolduran umuttan sonraki o duyguyu, yani dehşetin, eski çaresizliğimin içine geri dönüşün o azap verici duygusunu unutamıyorum.

İnanç öğretilerini bana ne kadar sık ve ayrıntılı anlatıyorlarsa, ben de onların karmakarışık kafalarını o kadar iyi tanıyor ve onların inancında yaşamın anlamına dair cevapları bulma ümidimi tamamen kaybediyordum. Bana itici gelen, inanç öğretilerinin açıklanmasında bana hep yakın gelen gerçeklere bir çok yararsız ve mantıksız şeyler karıştırmaları meselesi değildi; bu insanların yaşamlarının da aynı benimki gibi olması beni itiyordu. Onlarla benim aramdaki tek fark, inanç öğretilerinin gösterdiği ilkelere yaşamlarının hiç de uymuyor olmasıydı. Çok net olarak görüyordum ki, onlar da

yanılıyorlardı ve onlar da tıpkı benim gibi tek bir yaşam anlamına sahiptiler: Ömür elverdiği sürece yaşamak ve elin ulaştığı her şeyi almak. Bunu çok iyi kavramıştım. Çünkü, eğer sahip olmakla feragat, acı ve ölüm korkusunu yok edecek bir zihniyetleri olsaydı, bunlardan korkmazlardı. Sonuçta benim çevremin insanları ve dindarları da aynı benim gibi refah ve bolluk içinde yaşıyorlardı işte. İşlerini büyütmeye ya da ellerinde tutmaya çalışıyorlar, feragatten, acıdan, ölümden korkuyorlar ve aynı benim gibi, öteki inançsızlar gibi yaşıyorlardı. İsteklerini doyurarak, inançsızlardan daha kötü değilse bile en az onlar kadar kötü yaşıyorlardı. Hiçbir görüş beni onların inançlarının doğruluğuna inandırmazdı. Bana yokluğun, hastalığın ve ölümün verdiği korkuyu yok edecek bir yaşam duygusuna sahip olduklarını açıklayacak davranışlar gerekliydi; ancak o davranışlar beni onların samimiyetine inandırabilirdi. Fakat bu türlü davranışları benim çevremdeki inançlı kişilerde görmüyordum. İlginçtir ki, bu davranışları çevremdeki en inançsız denilebilecek insanlarda görüyordum.

Böylece benim için bazı şeyler açıklığa kavuştu. Bu insanların inancı benim aradığım inanç değildi. Onların inancı inanç değil, sadece hayatın Epikürcü zevklerinden biriydi. Anlamıştım ki, bu inanç insana teselli veremezdi; belki ancak ölüm döşeğinde pişmanlık duyan birine yararlı olabilirdi. Ancak insanların o büyük çoğunluğuna bir fayda getiremezdi; yani başkalarının emeğini sömürerek zevk almak üzere yaratılmamış, bütün insanlık yaşayabilsin, yaşamını sürdürebilsin diye yaşamı var etmek üzere yaratılmış insanlara bir fayda getirmesi mümkün değildi.

Yaşama bir anlam vermek için uğraşan milyarlarca insan, bunların dışında gerçek bir inancın ve imanın bilgisine sahip olmak zorundalar.

"Yaşamın anlamı nedir?" şeklindeki sorum ve "Bir dert!" şeklindeki cevap tamamen doğruydu. Yanlış olan şuy-

du: Sadece bana yönelen cevabı, ben genel olarak yaşama aktarıyordum. Kendi kendime "Yaşantımın anlamı nedir?" diye sormuş ve cevabı almıştım: "Bir dert ve bir anlamsızlık!" Şüphesiz benim yaşam biçimim, yani şımarıklık, zevk ve sefa dolu bir yaşam, anlamsız ve kötüydü gerçekten. Bu yüzden "Yaşam kötü ve anlamsızdır." cevabı genel olarak insan yaşamına değil, benim yaşamıma aitti. Daha sonraları Hıristiyanlıkta bulduğum gerçeği, yani insanların ışıktan çok karanlığı sevdiğini, karanlık işlerle uğraşanların ışıktan nefret ettiklerini ve yaptıkları işlerin aydınlığa çıkmasından korktukları için de ışığa doğru ilerlemediklerini kavradım.

Açık ve net olan bir gerçek vardı: "Yaşamın anlamını kavramak için her şeyden önce yaşamın anlamsız ve kötü olmaması gerekiyordu." Ben ne diye uzun bir süre böyle apaçık bir gerçeği görmeden dolaşmıştım, bilemiyorum. İnsan eğer insanlığın yaşamı hakkında düşünmek ve konuşmak isterse, birkaç asalağın yaşamı üzerinde değil, insanlığın yaşamı üzerinde düşünmek ve konuşmak zorundadır. Bu gerçek 2x2=4 gibi bir gerçektir. Bunu ben görememiştim. Çünkü 2x2=4 olduğunu kabul etseydim, kendimin iyi olmadığını kabul etmek zorunda kalacaktım. Oysa kendimi iyi hissetmek benim için 2x2=4'ten daha önemli ve daha gerekliydi. Ancak şimdi, iyi insanları sevmeye başladıktan ve kendimi nefrete lâyık bulduktan sonra, gerçeği kabul ediyordum. Benim için her şey artık açıklığa kavuşmuştu.

Bir kuş uçtuğu, yem topladığı ve yuva kurduğu sürece yaşamını sürdürür. Kuşların bu yaşam çabalarını görünce onların duyduğu sevinçten sevinç duyuyorum. Keçi, tavşan, aslan; hepsi de beslenmek, çoğalmak ve yavrularını beslemek zorunda oluşlarına imkân veren yaşam şartlarının içinde bulunmaktalar. Biliyorum ki, eğer onlar bunu yapıyorlarsa mutludurlar ve yaşamları kendi yaşam kurgulan içinde tutarlı ve mantıklıdır. Peki, insan ne yapmak zorunda? O da yaşamın içinde tıpkı hayvanlar gibi mücadele etmek zorun-

da. Aralarında yalnızca bir fark var; eğer insan yaşamı tek başına alt etmek isterse mahvolur. İnsan, yaşamı sadece kendisi için değil, herkes için alt etmek zorunda. Eğer bunu yapıyorsa mutludur, yaşamı da mantıklıdır.

Peki, ya ben bugüne kadarki otuz yıllık bilinçli yaşamım süresince ne yaptım? Bırakın başkaları için mücadele etmeyi, kendim için bile mücadele etmedim. Bir asalak olarak yaşadım ve kendime "Yaşamanın amacı nedir?" diye her sorduğumda şu cevabı aldım: "Amaçsız!"

Dünya yaşamı, herhangi bir iradeye göre gerçekleşmektedir. Biri, dünyanın varlığıyla ve bizim yaşamlarımızla kendine özgü bir eser gerçekleştirmektedir. Bu iradenin anlamını kavramak ümidine sahip olmak istiyorsak, her şeyden önce onun isteklerini yerine getirmek, bizden isteneni yapmak zorundayız. Eğer benden isteneni yapmazsam, bu durumda benden istenen şeyi asla kavrayamam. Bunun sonucunda da hepimizden, bütün bir insanlıktan isteneniyse hiç kavrayamam.

Allah'ı Arayış

Akıl yoluyla edinilen bilginin insanı yanılgıya götürdüğü görüşü, verimsiz düşüncelere kapılmak hatasına düşmemem noktasında bana yardımcı oldu. Gerçeğin bilgisinin ancak yaşam yoluyla bulunabileceğine emin olmam, beni yaşamın doğruluğundan şüpheye çağırdı. Beni kurtuluşa götüren yol, ben merkezciliği kavramam ve yalnızca bunun gerçek yaşam olduğunu anlamam olmuştu. Anladım ki, ben eğer hayatı ve anlamını kavramak istiyorsam, bir asalak hayatı sürmek istemiyor ve gerçek yaşamı istiyorsam, gerçeklerin ayrımına varmış insanlığın ona verdiği anlamı kavradıktan sonra bu hayatla birleşmek ve onu incelemek zorundaydım.

Tam o sıralarda başıma ilginç bir olay geldi. "Yaşamıma bir kurşunla mı yoksa bir ilmekle mi son vereyim?" diye dü-

şündüğüm yıl, kalbim bahsettiğim bu düşünceler nedeniyle hüzünlü bir duyguyla dağlanıyordu. Eğer bu duyguya bir isim vermek gerekiyorsa "Allah arayışı" diyebilirim. Bunu en içten inancımla tekrarlıyorum: Bu Allah arayışı, düşünceyle değil duyguyla ilişkili bir arayıştı. Bu bir korku, bir terkedilmişlik, bir yalnızlık duygusuydu; evrenin orta yerinde, belli belirsiz bir yardım beklentisinin ve umudunun duygusuydu. Allah'ın varlığını ispatlamanın olanaksız olduğuna iyice inanmışbm. Çünkü, Kant bunu ispatlamanın mümkün olmadığını ispatlamış ve ben de bunu anlamıştım. Yine de her şeye rağmen Allah'ı arıyor, onu bulacağımı umuyordum. Aradığım ve bulamadığım Allah'a, âdet olmuş bir dua ile yönelmekten de geri kalmıyordum. Bazen Kant'ın ve Schopenhauer'in seslendirdiği Allah'ın varlığının ispatlanamazlığı hakkındaki gerçeklerini tartıp ölçüyor, bazen de bu gerçekleri çürütmeye çalışıyordum. Bunun sebebinin, mekân ve zaman gibi bir düşünce kategorisinin olmadığını düşünüyordum. Eğer ben varsam, bunun bir sebebi Allah denen şeydi. Bu düşüncenin üstünde duruyor ve varlığımın bütün yetenekleriyle bu sebebin bilincine ermeye çalışıyordum. Ancak iradesine tâbi olduğumuz bir gücün var olduğunun bilincine ulaşır ulaşmaz, yaşamın imkânını hissettim. Fakat kendime sorular sormaya devam ettim: "Bu sebep, bu kuvvet nedir? Onun hakkında ne düşünmeliyim ve Allah dediğim şeye karşı nasıl davranmalıyım?" Sorduğum tüm bu soruların karşılığında, bilinen cevaplardan başka şey gelmedi aklıma: "O yaratandır, yaşatandır."

Bu cevaplar beni hiç tatmin etmedi. Yaşamak için ihtiyacım olan şeyi kaybettiğimi hissettim. Ruhumu bir korku sardı ve aradığım şeye dua etmeye başladım, ondan bana yardım etmesini diledim. Dua ettikçe bir şeyi çok açıkça anladım ki, o beni duymuyordu. Kalbim, Allah'ın olmayabileceği şüphesiyle dolmuştu. O anda yine dua ettim: "Efendim, bana acı, beni kurtar! Efendim, Allah'ım, bana yol göster!"

Fakat hiç kimse bana acımadı ve ben yaşamımın tamamen durduğunu hissettim.

Çok farklı taraflardan bakarak hep şu sonuca varıyordum: Ben sebepsiz ve anlamsız olarak dünyaya gelmiş olamazdım. Kendimi benzer durumda hissettiğim gibi, yuvadan düşmüş sırt üstü yatan bir yavru kuş da olamazdım. Hem öyle olsa bile, yuvadan düşmüş, sırt üstü yatan bir kuşcağız yüksek çimenlerin arasında ötüyordu. Ötüyordum; çünkü annemin beni yüreğinin altında taşıdığını, ısıtıp beslediğini, sevdiğini biliyorum. Nerede o anne? Ben eğer doğurulmuşsam, kim doğurmuştu beni? Birinin beni severek dünyaya getirdiğini kendimden saklayamam ki! Peki, bu birisi kim? Yine Allah.

'Sebepsiz bu dünyaya gelemezdim'

O, benim arayışımı biliyor, çaresizliğimi ve savaşımı da görüyordu. "O var!" dedim kendi kendime ve bunu kabul etmem yetti. O anda yaşam içimde kıpırdandı ve ben varlığın imkânını, sevincini hissettim. Ancak kısa bir an sonra, Allah'ın varlığını kabullenmek düşüncesinden ona olan ilgiyi aramaya geçtim. Karşımda yine üç değişik kılıkta kurtarıcı oğlunu bize gönderen yaratıcımız, Allah vardı. Bu dünyadan ve benden kopmuş olan Allah, bir buz parçası gibi gözlerimin önünde eriyip gitti ve sonunda yine bir hiçlik kaldı. Yaşam pınarının yine kuruduğunu hissettim. Beni yine kuşku ve o kötü duygu sardı: Kendimi öldürmekten başka çıkar yol olmadığı duygusu. Fakat en kötüsü, bunu becerecek durumda olmadığımı hissediyor olmamdı.

Çok iyi hatırlıyorum, bahardı ve ormanda yalnızdım. Ormanın sesine kulak vermiştim. Dinliyor ve tek bir şeyi düşünüyordum. Zaten son üç yılda hep o tek ve aynı şeyi düşünmüştüm. Yine Allah'ı arıyordum.

"Pekâlâ, Allah yok!" dedim kendi kendime. Benim hayal gücümün ürünü olmayıp da gerçek olan, yani hayatım gibi gerçek biri yok. Yok böyle biri ve hiçbir şey, hiçbir mucize böyle bir şeyi ispatlayamaz. Çünkü, mucizeler benim hayal gücümün ürünleri ve üstelik de mantığa aykırı. "Ya benim aradığım yaratıcı kavramı? Peki bu kavram nereden geliyor?" diye sordum kendi kendime. Bu düşünceyle birlikte içimde yaşama sevinci dalgalanmaya başladı. Çevremdeki her şey yaşam gücü ve anlam kazandı. Fakat sevincim yine uzun sürmedi. Akıl işlemeye devam ediyordu: Bir yandan "Allah tasavvuru Allah değildir!" diyordum kendi kendime. Sonra da "Tasavvur, benim içimde cereyan eden bir şeydir. Yaratıcı tasavvuru benim içimde uyandırıp uyandıramadığım bir şey. Ben onsuz hayatın olmayacağı bir şeyi arıyorum." diyordum. Şimdi içimdeki ve çevremdeki her şey yine ölüyordu ve ben yine kendimi öldürmek istiyordum.

Sonunda kendimi inceledim ve içimde neler oluyor diye kendime baktım. Ölmeye ve dirilmeye dair yüzlerce olay hatırladım. Gördüm ki, ben yalnızca Allah'a inandığımda yaşıyordum. Allah'ı düşünmem yetiyordu, o zaman hemen diriliyordum. O'nu unuttuğum, O'na inanmadığım zamanlarda ise, yaşam da yok oluyordu. Yaşamın bu diriliş ve ölümleri neydi? Allah'ın varlığına inancı kaybettiğimde, sanki yaşamla ilgili bağlarım da kopuyordu. Allah'ı bulmak konusunda az da olsa umudum olmasa, yaşamıma çoktan son verirdim. Fakat yaşıyordum. O'nu hissettiğim ve O'nu aradığım zaman yaşıyordum. Öyleyse, O vardır. O, O'nsuz yaşanmayan şeydir. Allah'ı bilmek ve yaşamak, bir ve aynı şeydir. Allah yaşamdır. Allah'ı arayarak yaşadığın takdirde, yaşam Allah'sız olmaz."

Eskisinden çok daha güçlü bir şekilde içimdeki ve çevremdeki her şey ışıldadı ve bu ışık yaşantımda beni bir daha hiç terk etmedi. Böylece intihardan kurtuldum, içimdeki bu değişimin ne zaman ve nasıl gerçekleştiğini dile getiremez-

dim. Nasıl içimdeki yaşama gücü farkına varmadan yavaş yavaş yok olmuş ve yaşamanın imkânsızlığının, durgunluğunun ve intiharın gerekliliğin farkına varmışsam, aynı şekilde yaşama gücü yavaş yavaş içime geri dönmüştü. Bana geri dönen bu yaşam gücü yeni değil, yaşamımın ilk günlerinde bana eşlik eden en eski güçtü. Her bakımdan en eskiye, çocukluk ve gençlik yıllarımın görüşüne, yani beni meydana getiren ve benden bir şeyler isteyen iradeye inanmaya geri dönmüştüm. Yaşamımın tek ve başlıca amacının daha iyi bir insan ve bir iradeyle büyük bir uyum içinde olmak olduğu düşüncesine dönmüştüm. Bu iradenin ifadesini, benden saklı duran ve uzak bir geçmişte bütün insanlığı kendi düsturu hâline getiren şeyde bulacağım düşüncesine dönmüştüm. Yani kısacası, Allah'a inanmaya, ahlâkî bir mükemmelleşmeye ve yaşamın anlamını bahşeden geleneğe dönmüştüm. Yalnız bir şey farklıydı: O zaman bütün bunları bilinçsizce kabulleniyordum; şimdi ise artık bu olmadan yaşayamayacağımın farkındaydım.

Başımdan geçenleri şöyle ifade edebilirim: Ne zamandı bilmiyorum; neresi olduğunu bilmediğim bir sahilde beni bir kayığa oturttular ve sonra kayığı karşı kıyıya yönelttiler. Kürekleri elime verip beni yalnız bıraktılar. Küreklerle elimden geldiği kadar uğraştım ve ilerledim. Ancak ben açıldıkça beni o bilmediğim yere götüren akıntı da şiddetleniyordu. Ulaşmam gereken hedeften farkında olmadan uzaklaşıyordum. Etrafımda benim gibi akıntıya kapılan bir çok kürekçinin olduğunu gördüm. Bazıları durmadan kürek çekmeye devam ederken, bazıları küreklerini çoktan fırlatıp atmıştı. Koca kayıklar, dev gibi gemiler insanlarla doluydu. Bir kısmı akıntıya karşı çabalamaya devam ederken, bir kısmı kendini akıntıya bırakmıştı. Ben de bir yandan ilerleyip bir yandan da akıntının aşağılarında kalan yolcuların ardından bakarken, bana gösterilen yönü unuttum. Tam da akıntının ortasında, aşağı doğru giden kayık ve gemilerin kalabalığında

yönümü iyice kaybettim. Her yanımdan tayfalarının neşeli zafer çığlıkları attığı yelkenliler, gemiler ve kürekli kayıklar geçiyor, akıntının aşağılarına doğru giderlerken bana "Başka bir yön yok!" diye sesleniyorlardı. Ben de onlara inanıyordum ve onlarla birlikte ilerliyordum. Böylece çok uzaklara yol aldım. Öyle uzaklara gittim ki, ortasında yolumu şaşırdığım hızlı akıntıların gürültüsünden başka ses duyamaz oldum ve kayıkların orada nasıl parçalandığını gördüm. Ve bütün bu gördüğüm, yaşadığım şeylerin dehşetinden olsa gerek, kendime geldim. Uzun süre, bana ne olduğunu anlayamadım. Önümde yalnızca koşar adım yaklaştığım ve korktuğum yok oluşu görüyor, hiçbir yerde kurtuluş göremiyordum. Ne yapmam gerektiğini bilmiyordum. O zaman geriye doğru baktım ve sayısız kayık gördüm. İnatla, büyük bir savaş vererek akıntıyı geçiyorlardı. O anda kıyıyı, kürekleri ve yönümü hatırladım. Geriye döndüm ve akıntıya ters yönde, kıyıya doğru kürek çekmeğe başladım.

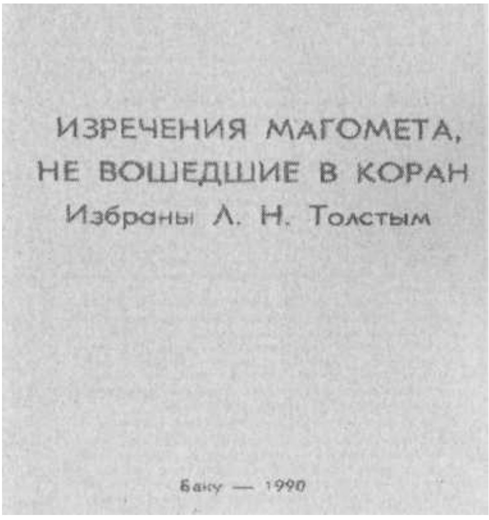
Kıyı Allah'tı; yön gelenek, kürekler ise bana verilen özgürlüktü. Ve bunlar bana kıyıya ulaşmaya çabalayayım, Allah'la birleşeyim diye verilmişti.

4. BÖLÜM

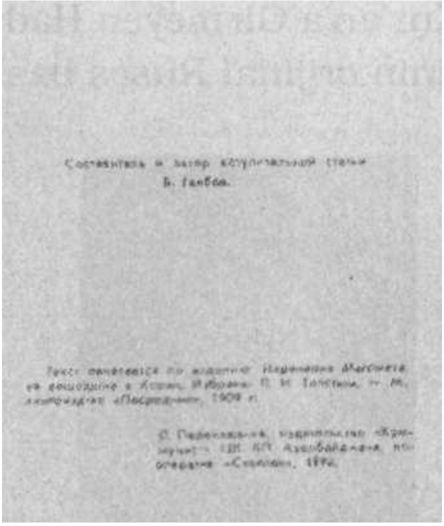
BELGELER

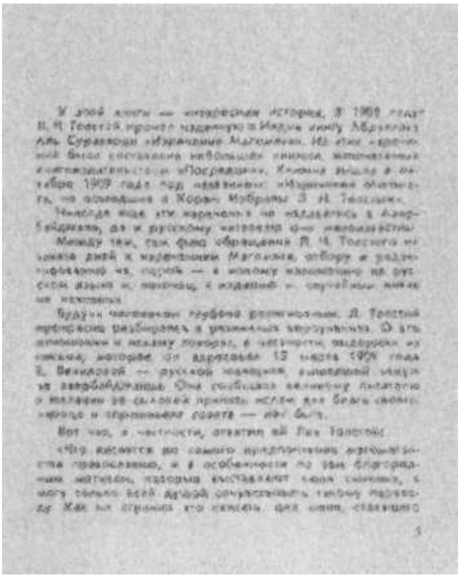
Tolstoy'un derlediği "Hz. Muhammed'in Kur'an'a Girmeyen Hadisleri" risalesinin orijinal Rusça baskısı.

ИЗРЕЧЕНИЯ МАГОМЕТА,
НЕ ВОШЕДШИЕ В КОРАН
Избраны Л. Н. Толстым

Баку — 1990

выше всего христианские идеалы и христианское учение в его истинном смысле, для меня не может быть никакого сомнения в том, что магометанство по своим внешним формам стоит несравненно выше церковного православия. Так что, если человеку поставлено только два выбора: держаться церковного православия или магометанства, то для всякого разумного человека не может быть сомнения в выборе, и всякий предпочтет магометанство с признанием одного догмата, единого Бога и Его пророка, вместо того сложного и непонятного богословия — Троицы, искупления, таинств, богородицы, святых и их изображений и сложных богослужений. Оно и не могло быть иначе, т. е. не могло не быть того, чтобы магометанство, по отсутствию многих суеверий, затемняющих сущность учения и вошедших в церковную веру, не стояло бы выше этой церковной веры по одному тому, что магометанство возникло на 600 лет позднее христианства.

Все на свете развивается, совершенствуется: как совершенствуется отдельный человек, так совершенствуется и все человечество и главная основа жизни всех людей — их религиозное сознание. Совершенствование же религии состоит в ее упрощении, уяснении, освобождении от всего того, что скрывает ее. Такое освобождение религиозной истины от того, что скрывает ее, совершалось с самых древнейших времен великими мыслителями человечества, сделавшимися основателями всех больших религий. Так, прежде всех других, известных нам религий, такое новое, более высокое понимание религии дано было в книгах Веды (в Индии), позднее в учениях Моисея, Будды, Конфуция, Лао-Тсе, Христа, Магомета. Все эти основатели новых религий, освобождавшие религию от древнего грубого понимания ее и заменявшие его более глубоким, простым и разумным. Были великие люди, но все-таки люди, и потому не могли выразить истину во всей ее ясности, глубине и чистоте от всяких прошлых заблуждений. Но если бы даже предположить, что люди эти не могли ошибаться, и все, что они говорили, было несомненная истина, то те ученики их, которые стояли много ниже их, не усвоив истину во всей ее глубине, естественно, желая украсить ее, сделать ее обязательною для всех, извращали ее, прилагая к ней опять много ненужного и в особенности чудесного, из-за которого трудно было большинству людей видеть саму истину во всем ее значении. И такие извращения истины, чем дольше исповедовались религии, тем все больше и больше нарастали на открытую основателями истину и затемняли ее. И потому в самых древних религиях больше всего чудесного и всякого рода суеверий, скрывающих истину: более всего в самой древней, в браминской, уже меньше в буддийской, конфуцианской, таосистской, еще менее в христианской, но уже меньше всего в самой последней большой религии — в магометанской».*

Примерно в то же время, когда писались эти строки, готовилась к печати и почти забытая книга, которую мы считаем важным сделать доступной сегодняшнему читателю.

В наше время, когда фанатики разных мастей, стремясь стравить народы, толкуют о мракобесии той или иной религии, это — насущная необходимость.

В. ГАИБОВ.

---

* Письмо Л. Н. Толстого Е. Е. Векиловой — 15 марта 1909 года. — «Литературный Азербайджан», № 12 1978 г., стр. 116.

7

ИЗРЕЧЕНИЯ МАГОМЕТА, НЕ ВОШЕДШИЕ В КОРАН

Магомет спал под пальмою и, внезапно проснувшись, увидел перед собою своего врага Дьютура, занесшего над ним меч. «Ну, Магомет, кто спасет теперь тебя от смерти?» — вскричал Дьютур. «Бог», — отвечал Магомет. Дьютур опустил меч. Магомет вырвал его и вскричал в свою очередь: «Ну, Дьютур, кто спасет теперь тебя от смерти?» «Никто», — отвечал Дьютур. «Так знай же, что тот же Бог спасет тебя», — сказал Магомет, возвращая ему меч. И Дьютур сделался одним из вернейших друзей пророка.

* * *

О, Господи! Даруй мне любовь к тебе; даруй мне любовь к тем, кого ты любишь; сделай так, чтобы я мог исполнить дела, заслуживающие твоей любви; сделай так, чтобы любовь твоя была для меня дороже меня самого, дороже семьи моей и богатства.

9

ИЗРЕЧЕНИЯ МАГОМЕТА,
НЕ ВОШЕДШИЕ В КОРАН
Избраны Л. Н. Толстым.

Оформитель — художник Р. Мамедов.
Технический редактор — Э. Тагиева.

Подписано в печать 16.11.90 г. Формат бумаги 60×90 1/16.
Бумага газетная. Печать офсетная. Усл. п. л. 0,75.
Учетн.-изд. л. 0,4. Заказ 7595. Тираж 50000. Цена 2 руб.

Отпечатано в типографии издательства «Коммунист»
ЦК КП Азербайджана.

Изречения Магомета, не вошедшие
ран. Избраны Л. Н. Толстым. — М., к
дательство «Посредник», 1909 г. — 32

Переиздание книги «Изречения Магомета, не
шие в Коран. Избраны Л. Н. Толстым». — М
изд-во «Посредник», 1909 г.

* * *

Бог говорит: «О, человек! Только следуй моим законам, и ты сделаешься подобен мне; и скажешь: «Да будет, — и будет так»[1].

* * *

Не умерщвляйте своих сердец излишней пищей и питьем.

* * *

Ангелы сказали: «О, Боже! Есть ли что-либо из сотворенного тобой более крепкое, чем камни?» Бог сказал: «Есть, железо крепче камней, ибо оно разбивает их». Ангелы сказали: «О, Господи! Есть ли что-либо из сотворенного тобою более крепкое, чем огонь?» Бог сказал: «Есть, вода крепче огня, ибо она останавливает и гасит огонь». Тогда ангелы сказали: «О, Господи! Есть ли что-либо из созданного тобою более крепкое, чем вода?» Бог сказал: «Есть, ветер крепче воды: он волнует и гонит ее». Они сказали: «О, Господи! Есть ли что-либо из созданного тобою более крепкое, чем ветер?» Бог сказал: «Есть, дети Адама, дающие милостыню; люди, скрывающие от левой руки то, что они подают правой, преодолевают все».

[1] То есть, если человек живет в полном соответствии с жизнью мира и законами природы, то и его воля находится в согласии с волей бога, и чего бы он ни пожелал, все будет ему.

Абдуллах Аль Сурвварди

Бог *говорит:* «Я был никому неизвестным сокровищем. И я пожелал быть известным. И вот я создал человека».

* * *

Не злословь никого. И если кто-нибудь станет злословить тебя и выставлять на вид пороки, какие он знает в тебе, не разоблачай пороков, какие ты знаешь в нем.

* * *

То, что законно, — ясно, и то, что не законно, — тоже ясно; но есть сомнительное между тем и другим. Когда представится тебе такое сомнительное, воздержись и ничего не делай.

* * *

Кто милостив к созданиям Божиим, к тому милостив Бог; потому будь милостив к человеку на земле, к доброму ли, к злому ли, — а быть милостивым к злому, значит, удерживать его от зла.

* * *

Магомет, спрошенный о том, в чем состоит высшая вера, отвечал: «Делайте всем людям то, что вы желали бы, чтобы вам делали люди, и не делайте другим того, чего вы не желали бы себе».

* * *

Испытание искренности каждого верующего мусульманина заключается в том, чтобы оставлять без внимания все то, что находится не в его власти.

* * *

Бог устроил прямую дорогу с двумя стенами по ее сторонам, с отворенными воротами в них, прикрытыми занавесками. В начале этой дороги стоит распорядитель, который говорит: «Идите прямо по дороге и не сворачивайте в сторону». А выше этого распорядителя стоит другой, который говорит всякому, направляющемуся к воротам: «Не входите в эти ворота, иначе вы наверное упадете». И вот дорога эта есть жизнь; открытые ворота на ней — это дела, запрещенные Богом; занавески, которыми прикрыты ворота, это границы, поставленные Богом; первый распорядитель есть слово Божие, а второй — Бог, пребывающий в сердце каждого верующего.

Милостыня есть долг каждого верующего. Тот, кто не имеет для нее средств, пусть творит добрые дела и удерживается от зла, и это будет его милостыней.

* * *

Каждый вожделенный взгляд — прелюбодеяние, и когда женщина надушится и идет в собрание, где есть мужчины, с желанием показать себя, с сладострастным взглядом, она — прелюбодейка.

* * *

Магомет однажды сказал Вабишаху: «Не правда ли, ты пришел затем, чтобы спросить меня, что есть добро и что зло?» «Да, — отвечал тот, — я пришел именно затем». Тогда Магомет обмакнул в миро свои пальцы, коснулся ими его груди, сделав знак в направлении к сердцу, и сказал: «Спрашивай наставления у своего сердца». Это он повторил трижды и затем сказал: «Добро — это то, что придает твоему сердцу твердость и спокойствие, а зло — это то, что повергает тебя в сомнение, хотя бы в такое время, когда другие люди оправдывают тебя».

* * *

Вы не войдете в царство Божие до тех пор, пока не будете иметь веры; и вы не ис-

Истинная скромность — источник всех добродетелей.

* * *

Без скромности и целомудрия не может быть веры.

* * *

Будьте настойчивы в делании добра.

* * *

К свету стремился я, в свете и живу.

* * *

Блажен тот, кто, видя доброе, благодарит Бога, а подвергаясь несчастиям, терпеливо их переносит; всегда награжден он от Бога.

* * *

Люди, нашедшие истинный путь, не сбивались бы с него, если бы не вступали в споры.

* * *

Величайшие враги Бога — это люди, которые называют себя верующими, а творят дела неправды и дерзновенно проливают кровь людей.

17

* * *

Могила — первая ступень в вечности.

* * *

Самая святая война — та, в которой человек побеждает самого себя.

* * *

Час созерцания лучше, чем год благоговения.

* * *

Молитва — соединение верующего с Богом возвышением духа.

* * *

Смерть — это мост, соединяющий друга с другом.

* * *

Я горжусь тем, что беден.

* * *

Верующий умирает с преданностью воле Божией и надеждой на Его благость.

* * *

деленным оком на чужую жену; а прелюбодеяние языка: это высказывать то, что противно воле Божией.

* * *

Ничто так не противно Богу, как то, что люди, мужчины и женщины, вместо того, чтобы служить Богу, совершают прелюбодеяние.

* * *

Бог милостив к тому, кто добывает себе пропитание не попрошайством, а своим трудом.

* * *

Награда бывает столь же великой, сколь велико несчастье, то есть, чем более кто несчастлив и злополучен, тем выше и совершеннее его награда. И поистине, когда Бог любит кого, то он повергает его в несчастия.

* * *

После исповедания своей веры *Магомет* обыкновенно говорил: «О, *Господи! Молю* тебя о твердости в вере, о готовности идти прямым путем, о помощи твоей приобресть милость в глазах твоих и подобающим образом чтить тебя; молю тебя еще, чтоб ты дал мне сердце невинное, отвращающееся от по-

рока, и правдивый язык; и молю еще тебя, чтобы ты дал мне то, что ты признаешь добродетелью, оградив от того, что ты признаешь пороком, и чтобы ты простил мне те прегрешения мои, какие ты знаешь.

* * *

Знаешь ли ты, что подрывается под самое основание нашей веры и что низвергает ее? Это ошибки толкователей, словопрения лицемеров и повеления правителей, сбившихся с дороги.

* * *

Женщина — вторая половина мужчины.

* * *

Знание терпит ущерб, когда его забывают, но оно вовсе теряется, когда его сообщают недостойному.

* * *

Кто же ученый? Тот, кто исполняет то, что он знает.

* * *

Близко время, когда от нашей веры ничего не останется, кроме ее имени, и от Корана ничего, кроме его видимости, когда в мечетях не будет более ни учения, ни служения Богу, когда ученые сделаются людьми, худшими из всех, живущих на земле, когда споры и препирательства станут исходить от них и возвращаться к ним.

* * *

Стремление к знанию есть Божественная заповедь для каждого верующего; но наставлять в знании недостойных его значит надевать жемчуг, драгоценные камни и золото на шею свиньям.

* * *

Наставления бывают трех родов: такие, правда которых несомненна, — следуй им; такие, которые сбивают с пути, — удерживайся от них, и такие, которые неясны, — ищи у Бога разъяснения их.

* * *

Верующие не умирают; они только переносятся из тленного мира в мир вечного существования.

21

* * *

Истинно-верующий благодарит Бога в дни преуспеяния и полагается на Его волю в невзгодах.

* * *

На Бога надейся, но привязывай своего верблюда.

* * *

Драгоценен мир и все, что есть в нем; но самое драгоценное из всего, что есть в нем, это — добродетельная женщина.

* * *

Никто из поэтов не сказал вернее Лебида: «Знаю, что все суета, кроме Бога».

* * *

Присоединяйтесь к истине, чуждайтесь лжи.

* * *

Недостойно верующего позорить чью-либо честь; недостойно проклинать кого-либо, недостойно злословить и недостойно верующего всякое пустословие.

* * *

Избегайте подмечать и осуждать недостатки в людях, особенно такие, какие есть в вас самих.

22

* * *

Побольше молчать и оставаться в добром расположении духа, — может ли быть что-либо лучше этого?

* * *

Будьте осторожны в шести случаях: когда говорите, — говорите истину; когда вы что-либо обещаете, — исполняйте; долги свои — платите; будьте целомудренны и в мыслях, и на деле; удерживайте свою руку от всякого насилия и сторонитесь всего худого.

* * *

Бог наставляет нас быть смиренными, почтительными и не гордыми, так, чтобы ни один человек не угнетал другого.

* * *

Тот не с нами, кто зовет других помогать ему в деле угнетения; и тот не с нами, кто отстаивает свой народ в неправде, и тот не с нами, кто умирает, помогая своему народу утверждать произвол.

* * *

Любовь ваша делает вас глухими и слепыми.

23

Нет совершенной веры у того, кто не желает брату своему того же, чего он желал бы себе.

* * *

Тот, у кого нет чистого сердца и языка, удерживающего от пустословия, не может быть верующим.

* * *

Исполнение религиозных обрядов не искупит вины злоречивого языка.

* * *

Сказать вам о том, что лучше поста, милостыни и молитвы? Это — примирение друга с другом: потому что вражда и злоба лишают человека всякой награды от Бога.

* * *

Бог ничего не создал лучше разума, — ничего более совершенного и прекрасного; блага, какие он дает людям, он дает ради него; от разума же происходит и понимание Бога.

Бог — сам кроток, исполнен кротости. Он дает кроткому то, чего не дает жестокому.

* * *

Не тот могуч и силен, кто низвергает людей, а тот, кто удерживается от гнева.

* * *

Богатство бывает не от изобилия мирских благ, а от довольства духа.

* * *

Однажды Магомет спал на циновке и встал очень загрязненный ею. Некто сказал ему: «О, посланник Божий! Ведь если бы ты пожелал, я постлал бы тебе мягкую постель». Магомет ответил: «Что мне до этого мира? Ведь я здесь, как путешественник, который вошел в тень дерева и сейчас выйдет из нее».

* * *

Когда вы видите человека, одаренного более вас богатством и красотой, тогда подумайте о людях, одаренных менее вас.

Смотрите на людей, стоящих ниже вас; это предохранит вас от пренебрежения к благостям Божиим.

* * *

Один человек пришел к Магомету и сказал ему: «Поистине, я люблю тебя». Магомет ответил ему: «Подумай о том, что ты говоришь». И человек тот сказал: «Клянусь, я люблю тебя», — и повторил слова эти трижды. Тогда Магомет сказал ему: «Если ты искренен, то приготовься к бедности, ибо бедность придет к тому, кто любит меня, скорее, чем поток к морю».

* * *

Рассудить двоих людей есть милосердие; и помочь человеку сесть в седло и поднять ему его мешок есть милосердие; и доброе слово, которое говорят в благодарность, и краткий ответ вопрошающему есть милосердие; и удаление того, что причиняет неудобство людям, как терновника или камней с дороги, есть милосердие.

* * *

Бог говорит: «Для возлюбленного мною я — слух, которым он слышит, я — зрение, которым он видит, я — руки, которыми он берет, и ноги, которыми он ходит».

Как трение о землю очищает железо, так память о Боге очищает сердце человека.

* * *

Каждое доброе дело есть дело милосердия; и разве не доброе это дело встретить брата своего с приветом и налить воды из меха своего в его кувшины?

* * *

Магомет спросил: «Как вы думаете, бросит ли женщина ребенка своего в огонь?» Ему отвечали: «Нет». Тогда Магомет сказал: «А ведь Бог более сострадателен к своим созданиям, чем женщина к своему ребенку».

* * *

Захватывающий одному себе то, чем должны пользоваться все люди, — грешник и нарушитель закона.

* * *

Отдавай работнику плату его прежде, чем высохнет его пот.

27

Будь ласков с людьми и не будь груб, будь любезен с ними и не презирай их. И когда ты встретишь иудеев и христиан, которые будут спрашивать тебя о ключах рая, скажи им, что ключи рая в том, чтобы свидетельствовать истину Божию и творить дела добра.

* * *

Милосердие — когда вы улыбаетесь приветливо брату своему; милосердие — когда вы пробуждаете человека к доблестным поступкам и удерживаете от незаконных дел; милосердие — когда вы указываете дорогу людям, потерявшим ее, и когда вы помогаете слепому.

* * *

Любите ли вы своего Создателя? Если да, то любите прежде всего людей, своих собратьев.

* * *

Внимать словам мудрого и внушать другим любовь к истине лучше, чем исполнять предписания закона.

* * *

Наиболее почитаем у Бога тот, кто прощает обидчику, находящемуся в его власти.

28

ИЗРЕЧЕНИЯ МАГОМЕТА, НЕ ВОШЕДШИЕ В КОРАН

Избраны Л. Н. Толстым.

Оформитель — художник Р. Мамедов.
Технический редактор — Э. Тагиева.

Подписано в печать 16.11.90 г. Формат бумаги 60 x 90 /16.
Бумага газетная. Печать офсетная. Усл. п. л. 0,75.
Учетн.-изд. л. 0,4. Заказ 7595. Тираж 50000. Цена 2 руб.

Отпечатано в типографии издательства «Коммунист» ЦК КП Азербайджана.

Vekilov Ailesinin Tolstoy ile Gerçekleştirdikleri Yazışmaların Kitapçık Halindeki Metinleri

ŞƏMİSTAN NƏZİRLİ

TOPOQRAF-GENERAL İBRAHİM AĞA VƏKİLOV

LEV TOLSTOYA MƏKTUB

